

VÕRU VALD

Võru valla haridusasutuste võrgu analüüs

Riigihange nr 223415, „Võru valla haridusasutuste võrgu analüüs“

Võru valla haridusasutuste võrgu analüüs

Jaanuar 2021

Riigihange nr 223415 „Võru valla haridusasutuste võrgu analüüs“
Tellija Võru Vallavalitsus

Analüüsi teostasid ühispakkumuse alusel OÜ Gravitass Consult,
Pyramid Consult OÜ ja Triip OÜ

Sisukord

7	Sissejuhatus
8	1. Võru valla haridusruum: hetkeseis
8	1.1. Võru valla üldülevaade
11	1.2. Võru valla haridusasutused
14	1.2.1 Üldharidus haridusasutuste lõikes
19	1.2.2 Alusharidus haridusasutuste lõikes
19	1.2.3. Hariduse tugiteenused Võru vallas
20	1.3. Haridusasutuste peamised finants- ja taristunäitajad
23	1.4. Peamised järelused
25	2. Alternatiivid haridusasutuste võrgu kujundamisel
25	Demograafilised protsessid
28	Hariduse kvaliteet
33	Kulutõhusus
34	Kättesaadavus
35	Kogukond
36	Koolivõrgu programm
37	2.1. Stsenaarium 1: Baasmudeli rakendamine
42	2.2. Stsenaarium 2: Konkurentsimumudeli rakendamine
43	2.2.1. Koolivõrgu prognoosiga 2020 arvestamine
44	2.2.2. Stsenaariumivariandid
48	2.3. Koostöömudel
56	3. Haridusasutuste tugispetsialistide teenuse osutamise lahendused
57	4. Kokkuvõte ja soovitus
64	Viidatud allikad
65	Lisa 1 Fookusgrupiseminaride koondkokkuvõte
67	1. Põhimääratluste kaardistus
68	2. Fookusgrupiseminaride SWOT-tegurite kaardistus
79	Lisa 2 Koolivõrgu korrastamise näited Eestist ja teistest riikidest
81	1. Eesti kogemus
81	1.1. Koolivõrgu korrastamise näited
81	1.1.1. Võru linn
82	1.1.2. Põltsamaa vald
84	1.1.3. Harku vald

86	1.2. NÕK mudeli rakendamine
87	2. Rahvusvaheline kogemus
87	2.1. Õppetulemuste/efektiivsuse kõige kiirema tõusu parim praktika - Ainslie Wood'i kool, London
87	2.2. Nüüdisaegsele õpikäsitusele ülemineku parim praktika - Uus-Meremaa
95	Lisa 3 Ülevaade Võru valla koolivõrgu analüüsi lähteülesande alusmõistetest ja nende käsitlustest
97	1. Mis on kvaliteetne haridus ja kuidas seda hinnata?
98	1.1. Otsene määratlus
99	1.2. Kaudne määratlus eesmärgistamise lõikes
103	1.3. Kvaliteetse õppe tunnuste vaatlus tulemushindamise lõikes
107	2. Mis on kulutõhus hariduse võimaldamine ja kuidas seda hinnata?
108	2.1. Sama tulemus väiksemate rahaliste kuludega
113	2.2. Sama rahalise kulu puhul kvaliteetsem ja/või suuremahulisem tulemus
116	3. Mis on hariduse kättesaadavus ja kuidas seda hinnata?
118	4. Mis on koolivõrk ja mille alusel seda kujundatakse?
121	4.1. Kuidas on muutunud üldhariduse kättesaadavus, kvaliteet, õpikeskkond ja gümnaasiumiõppe valikuterohkus nendes kohalikes omavalitsustes, kus koolivõrgu programmi käigus juba koolivõrk korrastatud ja/või riigigümnaasium loodud?
123	4.2. Mil määral on muutunud üldhariduskoolide võrk programmi tegevuste tulemusel efektiivsemaks, arvestades erinevaid kriteeriume?
125	4.3. Koolivõrgu programmi rakendamise mõjuanalüüsi järeldused
126	4.4. "Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020"
132	5. Võrgustikud
133	5.1. Võrgustiku määratlused
136	5.2. Võrgustikupõhised võimendusviisid
136	5.2.1. Parimast praktikast õppimine ja selle teostus
137	5.2.2. Parima praktika levik
138	5.2.3. Professionaalne positsioneerimine ja huvikaitse
139	5.3. Võrgustiku haldamine ja arendamine
142	5.4. Võrgustiku efektiivsuse hindamine
143	6. Mis on kogukond ja selle vajadused?
145	6.1. Uuringuraport "Eesti kogukondade hetkeseis"
148	6.2. Eesti inimvara raport
153	Lisa 4 Tööriistakast

Sissejuhatus

Käesoleva dokumendi eesmärkideks on:

- analüüsida haridusvõrgu hetkeseisu Võru vallas ja anda sellele hinnang
- selgitada analüüsi põhjal välja haridusasutuste võrgu ümberkorralduse vajadus kvaliteetse ja kulutõhusa haridusteenuse osutamiseks (sh sellega kaasnevad tagajärjed elanikele ja kohalikele omavalitsustele)
- näidata erinevate alternatiivide finantsmõjusid olukorras, kus on vaja saavutada tasakaal hariduse kvaliteedi, kättesaadavuse, hariduskulude tõhususe ja kogukonna vajaduste vahel.

Analüüs viidi läbi Võru valla tellimusel konsortsium koosseisus Gravitass OÜ, Triip OÜ, Pyramid Consult OÜ, perioodil september 2020 – jaanuar 2021.a. Analüüsi läbiviimisel analüüsiti Võru valla haridusasutuste arengukavasid, finantsandmestikku, riiklikes andmebaasides ja registrites Võru valla kohta kättesaadavat infot (sh Haridussilm, Rahvastikuregister jt). Samuti viidi läbi sidusrühmaga 2 fookusgrupi seminari oktoobris 2020 ning külastati haridusasutusi.

Analüüsiaruanne koosneb järgmistest peamistest osadest:

- Võru valla haridusruumi hetkeseis
- Alternatiivid haridusasutuste võrgu kujundamisel
- Võimalikud lahendused haridusasutuste tugispetsialistide teenuse osutamiseks
- Soovitused

• • •

1. Võru valla haridusruum: hetkeseis

1.1. Võru valla üldülevaade

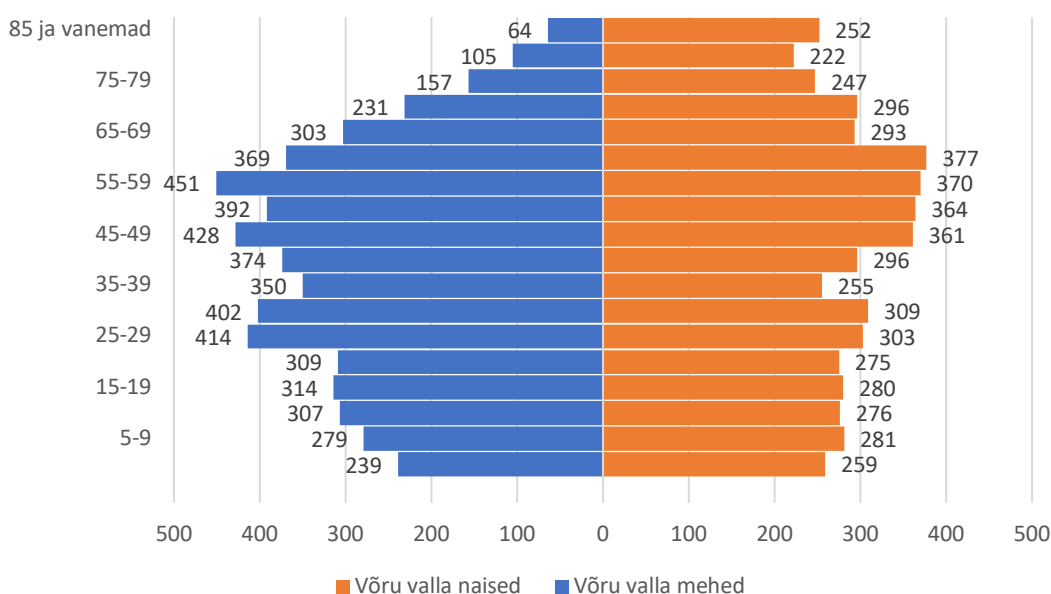
Võru vald on 2017. aastal loodud omavalitsusüksus Eestis Võru maakonnas. Võru vallaks ühinesid Lasva, Orava, Sõmerpalu, Võru ja Vastseliina vald.

Võru valla pindala on 952 km² ning selle näitaja poolest on Võru vald Võru maakonna viiest omavalitsusüksusest pindalalt suurim. Praegune asustustihedus on 11,3 in/km². Võru valla elanike arv on alates 2003 aastast märkimisväärselt vähenenud. Kui aastal 2003 oli see 12 222 inimest, siis 1. jaanuaril 2020 aastal oli see 10 804 inimest (ca -12%). Samas on Võru valla elanike arv viimastel aastatel (2016-2020) püsinud väikeste kõikumistega stabiilsena.

Rahvaarvu muutus Võru valla piirkondades on olnud erinev. Kui endises Võrus vallas ja Lasva vallas vähenes elanike arv viimase 10 aastaga kokku vaid 4%, siis endises Vastseliina vallas vähenes see 9%, Sõmerpalu vallas 11% ja Orava vallas 16%.

Allolevalt jooniselt nähtub, et Võru vallas on laste põlvkonnad väiksemad kui vanemate põlvkonnad. Arvestades sündimuskordajat, langeb tulevikus sündide arv eeldatavalt veelgi. Noorema vanuserupi arvukusest sõltub nõudlus alushariduse ja üldhariduse teenuste järele. Tööealise elanikkonna suuremad vanuserühmad 55-64 eluaastat, on arvukamad tööturule sisenevatest vanuserühmadest (10-19), mis võib kaasa tuua maksumaksjate arvu vähenemise. Kasvab sotsiaalteenuseid vajavate eakate arvukus ja nende osatähtsus rahvastikus.

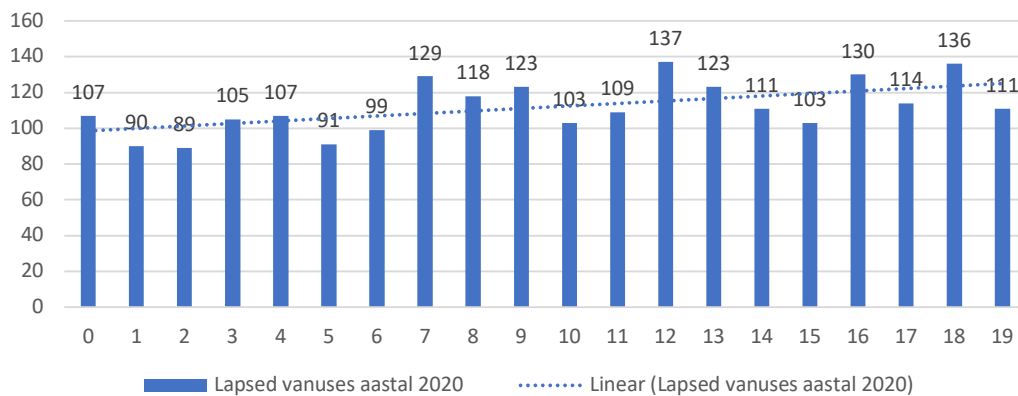
Võru valla rahvastikupüramiid

0-20 aastaste elanike arv vallas kokku on 2345, laste arv on kahanemistrendis: vanusegrupis 0-4 on 25% vähem lapsi, kui vanusegrupis 5-10 ning 15% vähem, kui vanusegrupis 11-15, st iga järgmine põlvkond on väiksem kui eelmine.

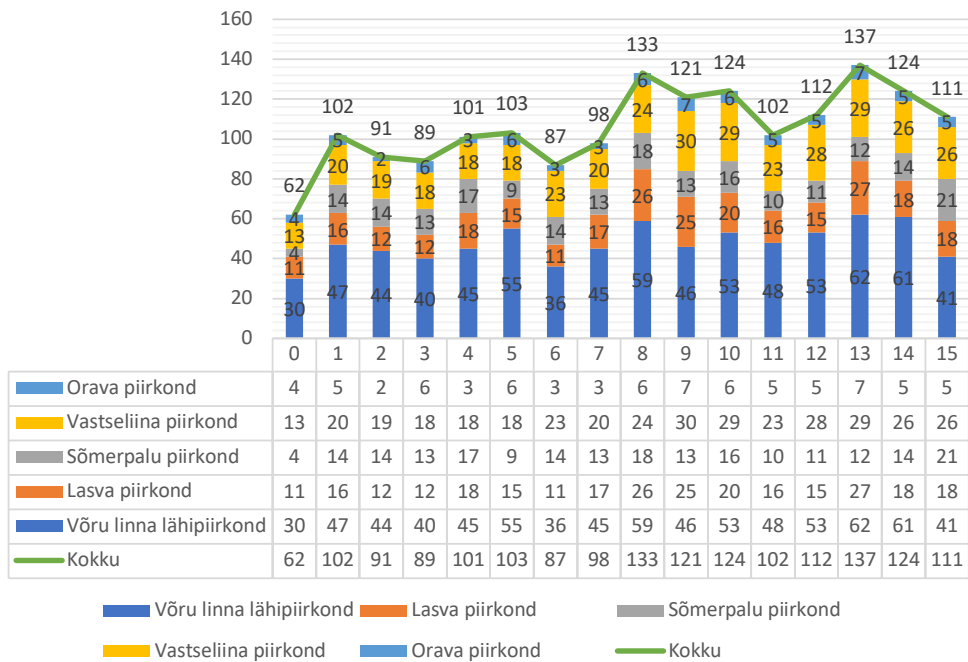
Väidet toetavad ka joonised 2 ja 3, kus on näha, et vanuse lõikes laste arv küll kõigub, kuid on langeva trendiga, so igal järgneval aastal on järgmises vanusegrupi kohordis (0-5, 5-9, 10-15) vähem lapsi.

Lapsed vanuses 0-19
01.01.2020

Joonis 2 Võru valla laste arv vanuses 0-20 seisuga 01.01.2020
Allikas: Statistikaamet (RV0120)

Laste arv vanuses 0-15 käesoleval ajal piirkonniti

Joonis 3 Võru valla laste arv vanuses 1-15 seisuga piirkonniti seisuga 20.09.2020¹
Allikas: Võru vald, väljavõte Rahvastikuregistrist

¹ Alla 1-aastaste laste puhul on vaja silmas pidada seda, et andmed on seisuga 20.09.2020

Seetõttu võib öelda, et nõudluse suurenemist alus- ja üldhariduses pole oodata, seejuures peab aga arvestama piirkondlikke erinevusi (vt täpsemalt Tabel 6 Laste arvu prognoos 5-s piirkonnas 2020-2030).

Võru vallas on 186 asustusüksust – viis alevikku (Vastseliina, Parksepa, Kose, Väimela ja Sõmerpalu) ja 181 küla. Valla administratiivkeskus paikneb Võru linnas.

Joonis 3 Võru valla kaart

Allikas: Allikas: Võru valla arengukava 2018-2030, Lisa 1: Toimekeskkonna analüüs

2018. aasta kevadel kehtestatud Võru maakonnaplaneeringu 2030+ järgi asub Võru vallas viis kohaliku tasandi keskust ja neli nn lähikeskust.

Kohaliku tasandi keskusteks on Võru vallas

- Sõmerpalu
- Lasva
- Vastseliina
- Orava
- Parksepa-Väimela kaksikeskus.

Vastavad keskused on planeeringu kohaselt asulad, mis pakuvad kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid. Keskused võivad, kuid ei pruugi olla ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakkujaks.

Kogu valla territooriumi peamiseks tõmbekeskuseks on Võru linn, kuhu valla elanikud liiguvad tööle ja tarbima erinevaid teenuseid. Kodu lähedalt (kohalikud ja lähikeskused) on võimalik saada teenuseid nagu haridus, huvitegevus, sotsiaalteenused, perearst ja erasektori pakutavad teenused (kaubandus jms). Laiemas vaates on vallaelanikele oluliseks tõmbekeskuseks ka Lõuna-Eesti keskus Tartu.

Valla erinevate osade arengut mõjutab kaugus maakonnakeskusest. Kaugusest lähtuvalt võib valla jaotada neljaks piirkonnaks:

- Võru linna lähipiirkond (kuni 5 km) - endise Võru valla territoorium, suuremad asulad Väimela, Parksepa, Kose, Meegomäe, Puiga. Piirkond on suhteliselt tihedalt asustatud ning väga tugevalt seotud maakonnakeskusega, elanikkonna jaoks on suur osa teenustest kättesaadavad linnas. Samas on nii põhjaosas (Parksepa-Väimela) kui ka lõunaosas (Puiga) valla poolt peamised teenused (alus- ja üldharidus) tagatud.
- Endiste Sõmerpalu ja Lasva valla piirkonnad – enamus asulatest (neist suuremad Sõmerpalu, Osula, Lasva, Kääpa) on ca 10-15 km kaugusel Võru linnast. Piirkondades on nii suuremaid asulaid (ca 250-350 elanikku) kui ka hõredalt asustatud piirkondi. Nii alus- kui ka üldharidus on mõlemas piirkonnas tagatud kohapeal, samas on mõlema piirkonna elanike jaoks nii töökohtade kui ka teenuste osas igapäevaseks tõmbekeskuseks siiski Võru linn.
- Vastseliina piirkond – ca 20 km kaugusel Võru linnast, moodustab eraldi väiksema keskustagamaa piirkonna. Vastseliina alevikus (valla suurim asula) on nii lasteaed, täistsükli gümnaasium kui ka valla ainus huvikool. Vastseliina tagamaa moodustavad osaliselt ka endine Misso vald (tänapäevase Rõuge valla osa) ning endine Meremäe vald (tänapäevase Setomaa valla osa). Spetsialiseeritud teenuste (nt eriarstiabi) osas on piirkonna tõmbekeskuseks siiski Võru linn.
- Orava piirkond – varasemalt Põlva maakonda kuulunud vald jääb Võru linnast valdavalt 30-35 km kaugusele. Endisest vallakeskusest Oravalt on enam-vähem sama pikk maa nii Võrru kui ka Põlvasse, valla lääneserv on seotud ka Räpina piirkonnaga. Tegu on hõredalt asustatud Võru valla äärealaga, mille seotus maakonnakeskusega on väiksem.

Territoriaalse kuuluvustunde põhjal Sõmerpalu ja Lasva piirkonnad siiski eristuvad üksteisest. Edaspidi käsitleme käesolevas uuringus Võru valda vajaduspõhiselt just viie piirkonna (Võru lähipiirkonna, Sõmerpalu, Lasva, Vastseliina ja Orava) võtmes.

Võru valla põhitegevuse eelarvelised kulud 2020.aastal on kokku EUR 16 752 903, millest hariduse kulud moodustavad 62% (EUR 10 343 194). Valla investeerimistegevuste kulu 2020.a on kokku EUR 2 272 811, millest haridusalased investeeringud (varade soetamine ja renoveerimine) moodustavad 7% (EUR 157 383).²

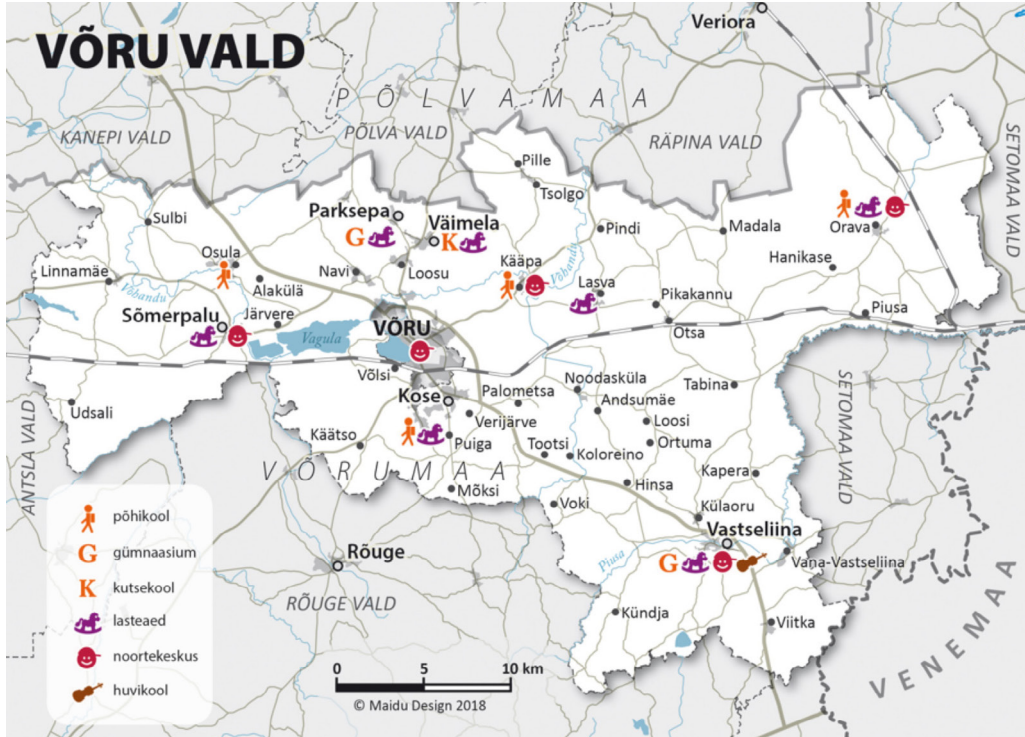
1.2. Võru valla haridusasutused

Kokku tegutseb vallas 15 erinevat haridusasutust:

- 6 koolieelset lasteasutust (Lasval, Parksepas, Puigal, Sõmerpalus, Vastseliinas, Väimelas)
- 1 eralasteaed - waldorflasteaed Terve Pere Aed (Parksepas);
- Põhikool ja koolieelne lasteasutus (Oraval);
- 3 põhikooli (Kääpas, Puigal, Osulas);
- 2 vallale kuuluvat põhikool-gümnaasiumi (Parksepas, Vastseliinas);
- 1 huvikool - Vastseliina Muusikakool (Vastseliinas);
- riigile kuuluv kutseõppeasutus (Võrumaa Kutsehariduskeskus Väimelas).

² Vt Võru valla 2020.a eelarve, <https://voruvald.kovtp.ee/eelarve-aruanne>

Lisaks tegutseb valla erinevates piirkondades kokku ka 4 noortekeskust: Kääpal, Oraval, Sõmerpalus ja Vastseliinas. Lisaks teenindab Võru valla noori MTÜ Võru Noortekeskus Võru linnas.

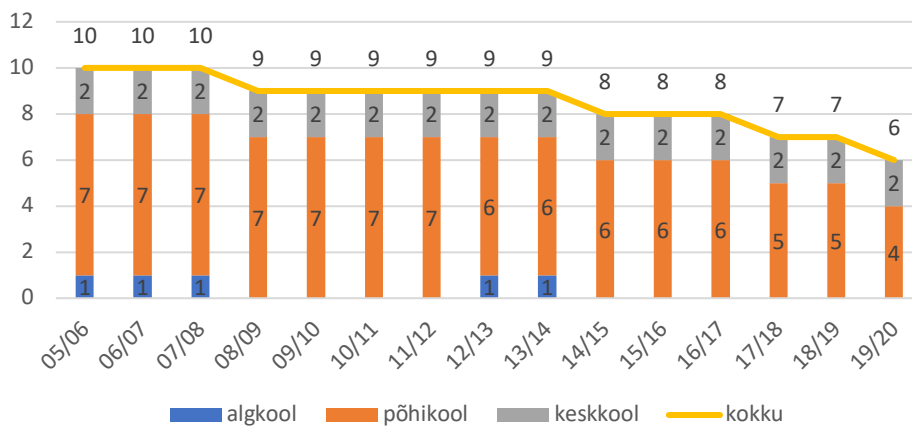

Joonis 4 Võru valla haridusasutuste kaart

Allikas: Võru valla arengukava 2018-2030, Lisa 1: Toimekeskkonna analüüs

Viimase viieteistkümne aasta jooksul on tänases Võru vallas paiknevate koolide koguarv vähenenud kümnet kuuetele. Suletud on väikesed põhikoolid, mille arv on langenud seitsmelt neljale, täistsükli keskkoolid on läbivalt olnud kaks.

Koolide arv

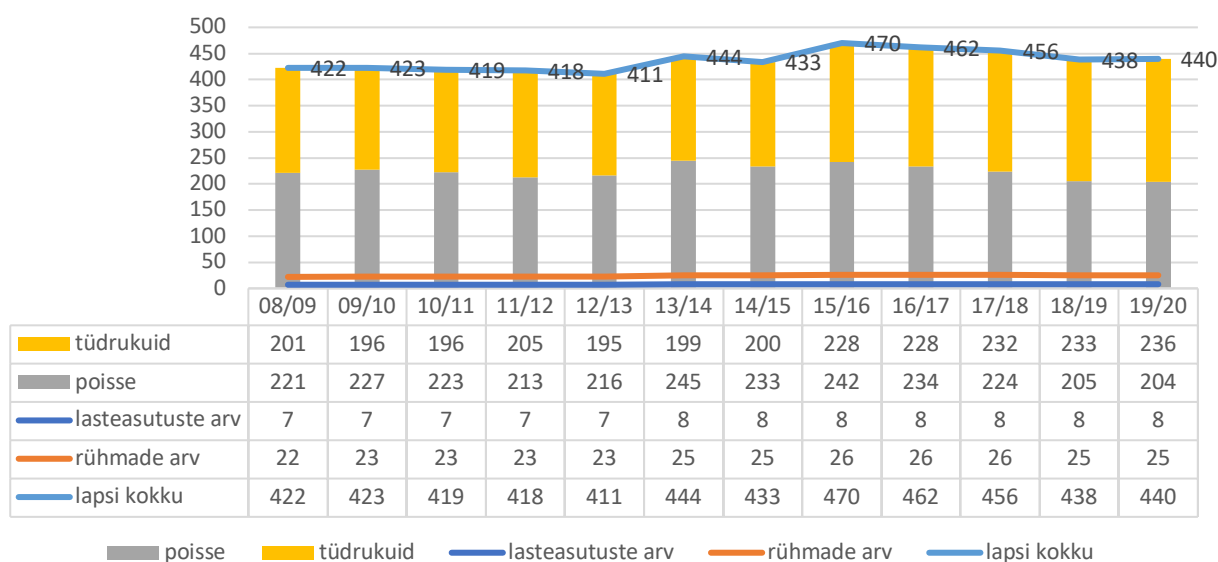

Joonis 5 Võru vallas paiknevate koolide koguarv

Allikas: HaridusSilm

Võru vallas osutatakse alusharidusteenust kaheksas asutuses. Lisaks seitsmele munitsipaal-lasteaiale tegutseb Parksepa eralasteaiana Waldorf-lasteaed Terve Pere Aed. Koolieelsete lasteasutuste arv on püsinud stabiilsena ja ka neis käivate laste arv on viimastel aastatel püsinud samal tasemel.

Koolieelsed lasteasutused

Joonis 6 Võru valla koolieelsed lasteasutused
Allikas: Haridussilm

Võru vallas tegutseb munitsipaalhuvikoolina Vastseliina Muusikakool ja erakoolina pakub huvitegevust Võru Loovuskool (4 õppekava).³ Valla õpilastel on võimalik huvitegevuses osaleda ka kõikides valla koolides, noortekeskustes ja rahvamajades. Keskmiselt tegutseb iga kooli juures 15-20 huviringi spordi, kunsti, kultuuri, tehnika ja teaduse valdkondades: robotika, teadusring, kergejõustik, hoki, korvpall, tantsuringid, viburing, klaasikoda, puidutööring, erinevad koorid, õpilasfirmade ring, võru keele ring, nahkehistöö, saviring, ujumine, jt.

Lisaks vallas pakutavatele võimalustele osalevad valla õpilased Võru linnas asuvate huvikoolide tegevustes. Võru linnas pakub 2017/2018 õppeaastal huviharidust kokku 13 asutust. Nendest kolm – Võru Muusikakool, Võru Spordikool, Võru Kunstikool – on linnavalitsuse hallatavad asutused ja ülejäänud eraomandis.

Valla eri piirkondades tegutseb 4 noortekeskust: Kääpa, Orava, Sõmerpalu ja Vastseliina noortekeskused. Lisaks teenindab Võru valla noori MTÜ Võru Noortekeskus Võru linnas.⁴ Suurematest keskusasulatest/piirkondadest puudub noortekeskus Parksepa-Väimela piirkonnas. Enamik noortekeskuste hoonetest on korras. Oraval ja Sõmerpalus asuvad keskusd on osaliselt rekonstrueeritud. Parksepa noortekeskuse hoone renoveerimisega on alustatud.

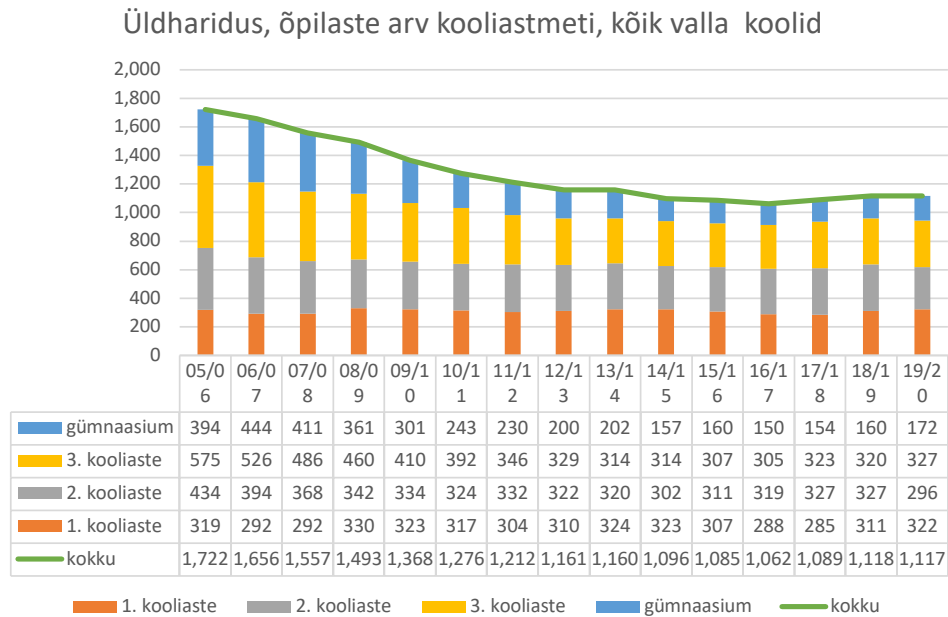
Kokkuvõtlikult, Võru vald on võrdlemisi heas positsioonis, enamikes piirkondades on olemas nii kool kui noortekeskus, mis saavad ühendada oma tegemisi noorte vaba aja väärtustamise nimel,

³ Vt ka „Võru valla arengukava 2018-2030 Lisa 1.1. Toimekeskkonna analüüs, <https://atp.amphora.ee/vo-ruvv2017/index.aspx?itm=368121&af=347782>

⁴ sama

kasutades erinevaid lähenemisi.⁵ Koostöö nn päevakooli ja huvitegevuse korraldajate vahel loob lapsele koolirõõmu ja seab ka õpetajad/noortejuhid positiivse pingutuse ette.⁶

Õpilaste arv Võru valla koolides vähenes hiljuti võrdlemisi kiiresti, kuid on viimastel aastatel saavutanud teatava stabiilsuse umbes 1100 õpilase tasemel. See iseloomustab kõiki haridusastmeid enam-vähem võrreldavas mahus.

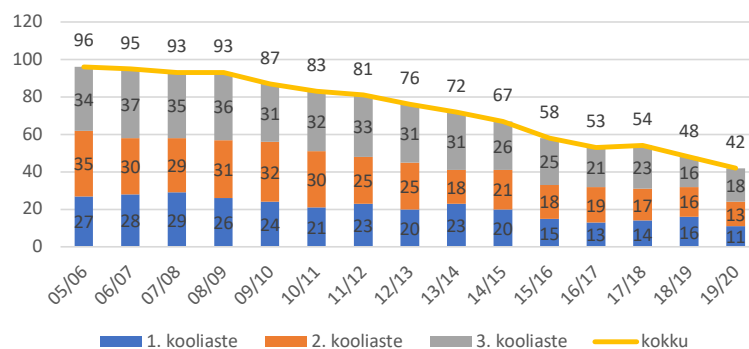

Joonis 7 Õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

1.2.1. Üldharidus haridusasutuste lõikes

Orava kool

Orava kool: õpilaste arv kooliastmeti

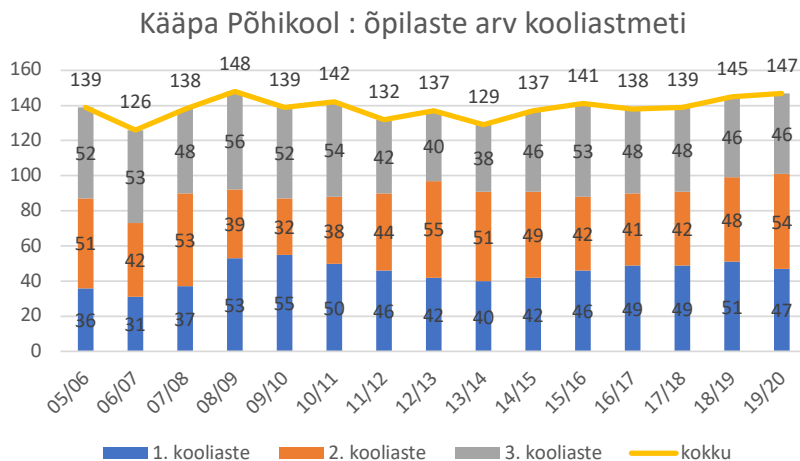
Joonis 8: Orava kooli õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

⁵ Haridus- ja Noorteameti (end Eesti Noorsootöökeskuse) soovitatud 4 lähenemise kohta vt <https://koostoo.entk.ee/lahenemised/>

⁶ Vt <https://koostoo.entk.ee/eessona/pille-liblik/>

Orava koolis on viimase 10 aasta jooksul õpilaste koguarv vähenenud ca 52%, sh 1. kooliastmes 47,6%, 2. kooliastmes 57% ning 3. kooliastmes 43%.

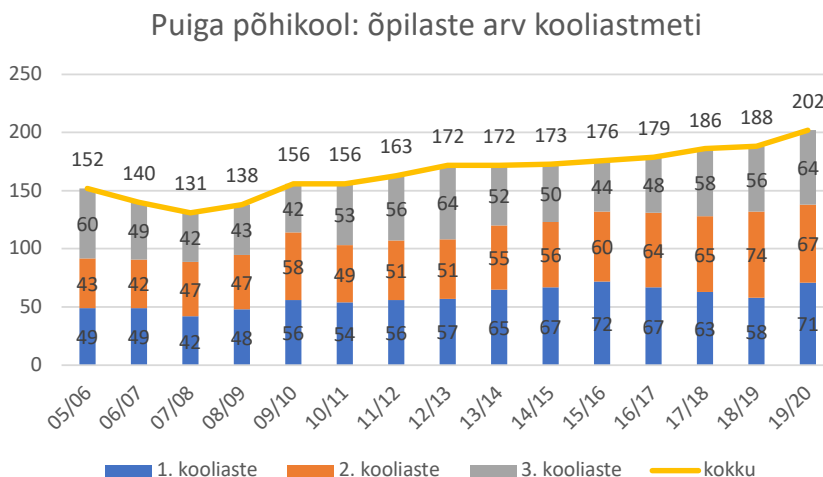
Kääpa Põhikool

Joonis 9 Kääpa põhikooli õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

Kääpa põhikooli õpilaste arv on viimase kümne aastaga mõnevõrra kasvanud (3,5%), sh 1. kooliastme õpilaste arv on kahanenud 6%, 2. kooliastme õpilaste arv on kasvanud 42% ning 3. kooliastme õpilaste arv on kahanenud 15%.

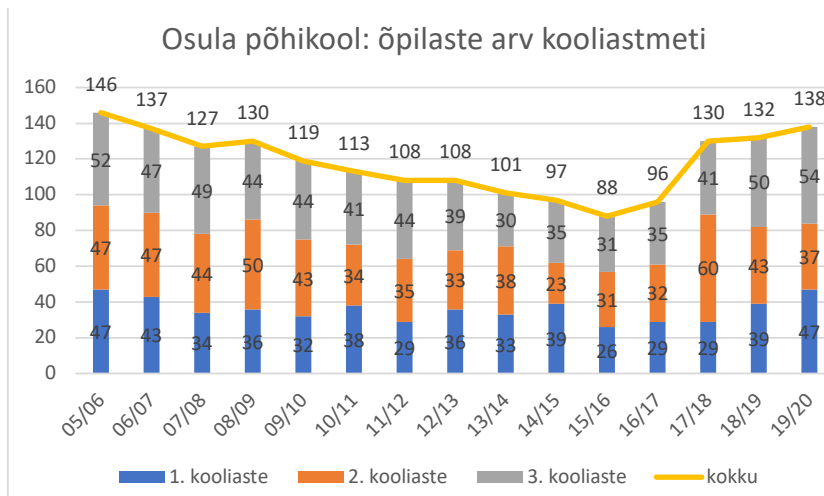
Puiga põhikool

Joonis 10 Puiga Põhikooli õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

Puiga põhikooli õpilaste arv on viimase 10 aastaga kasvanud 29%, sh 1. kooliastmes 31%, teises kooliastmes 37% ning kolmandas kooliastmes 21%

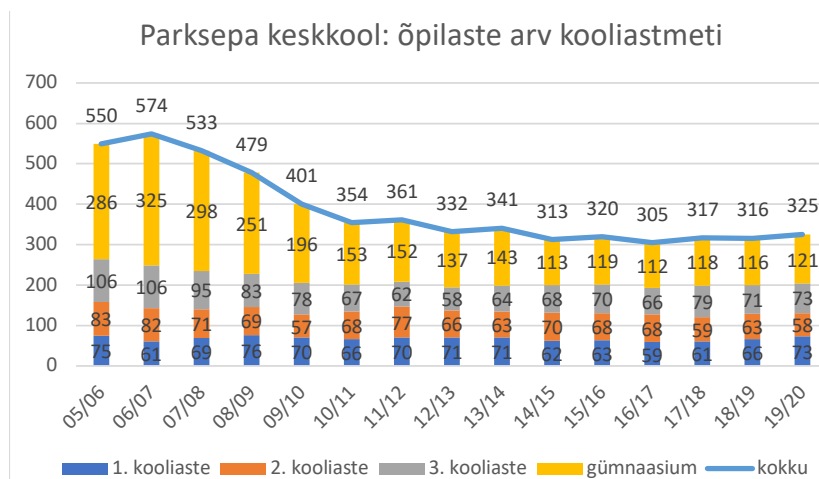
Osula põhikool

Joonis 11 Osula põhikooli õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

Kui ajavahemikus 2005-2016 toimus õpilaste arvus märgatav langus, siis alates õppeaastast 2017/18 tõusis õpilaste arv seoses Sõmerpalu Põhikooli sulgemisega. Võrreldes 10 aasta taguse ajaga on õpilaste arv kasvanud 22%, sh 1. kooliastmes 24%, teises kooliastmes 9% ning kolmandas kooliastmes 32%.

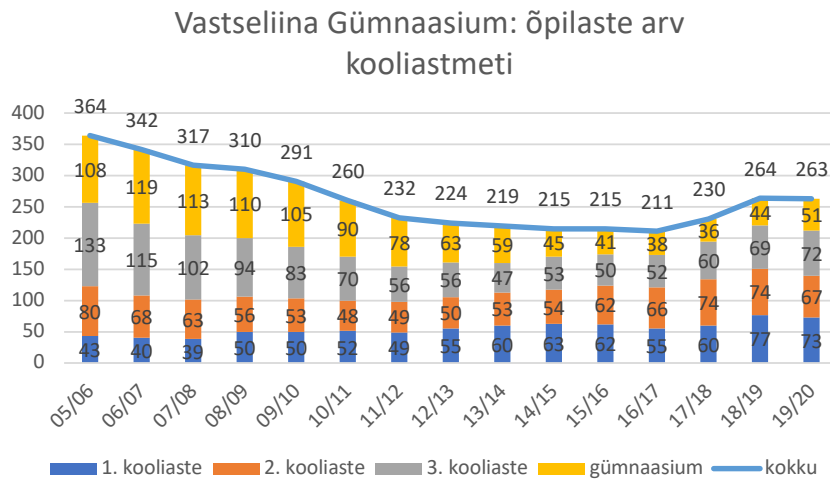
Parksepa Keskkool

Joonis 12 Parksepa Keskkooli õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

Parksepa Keskkooli õpilaste arv on võrreldes 10 aasta tagusega kahanenud 8%, sh on 1. kooliastme õpilaste arv kasvanud 22%, 2. kooliastme õpilaste arv kahanenud 15%, 3. kooliastme õpilaste arv kasvanud 9% ja gümnaasiumiastme õpilaste arv kahanenud 21%.

Vastseliina Gümnaasium

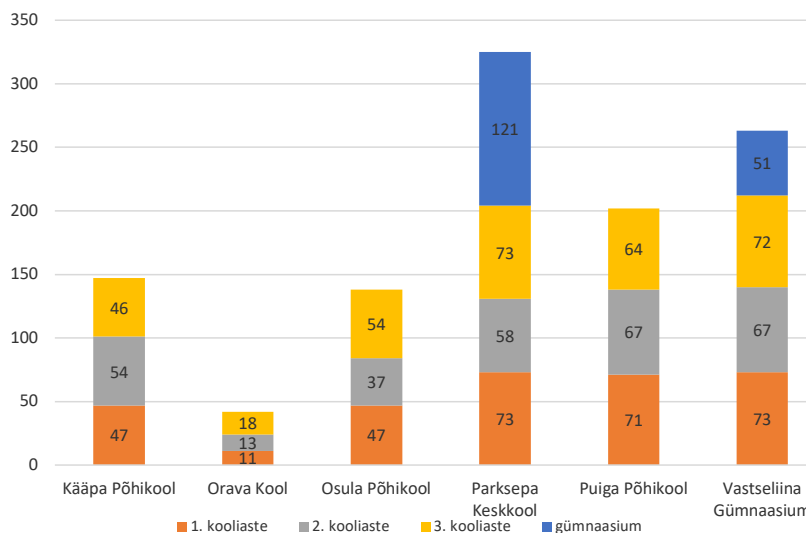

Joonis 13 Vastseliina Gümnaasiumi õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

Aastatel 2005-2016 toimus õpilaste arvus märgatav vähenemine. Viimasel kolmel õppeaastal on õpilaste arv kasvutrendis. Võrreldes kümne aasta taguse ajaga on õpilaste arv koolis pea sama, sh on nii 1. kui 2. kooliastmes kasv 40%, kolmandas kooliastmes 3% ning gümnaasiumiastmes on langus 43%.

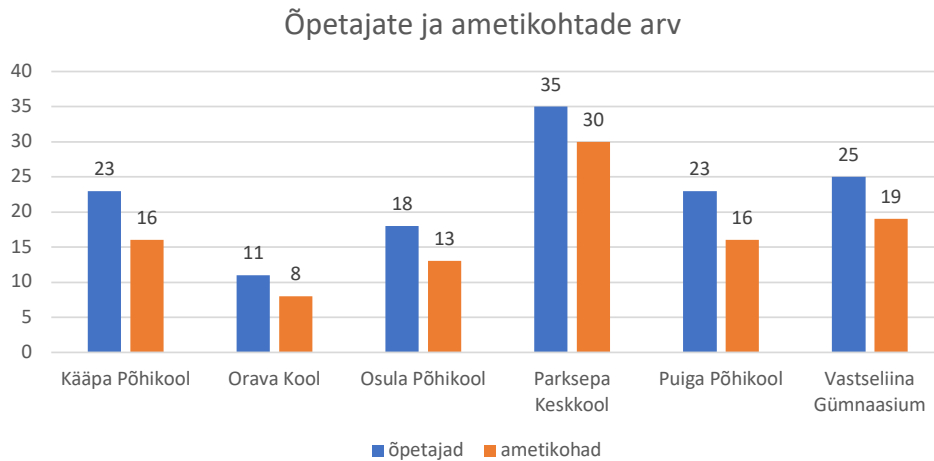
Oodatavalt on absoluutnumbrites suurima õpilaste arvuga koolid, kus toimub õppetöö kõikidel haridusastmetel, esimesest astmest gümnaasiumini, ehk Parksepa Keskool ja Vastseliina Gümnaasium. Esimese kolme kooliastme arvestuses on nende kahega samas suurusjärgus Puiga põhikooli õpilaste arv, mõnevõrra vähem on õpilasi Kääpa ja Osula põhikoolides. Valla väikseim kool on Orava Kool 42 õpilasega. Õpilaste arvu vähenemine on korrelatsioonis elanike arvu vähenemisega Võru vallas tervikuna ja erinevates paikkondades.

Õpilaste arv üldhariduskoolides kooliastmeti

Joonis 14 õpilaste arv kooliastmeti
Allikas: Haridussilm

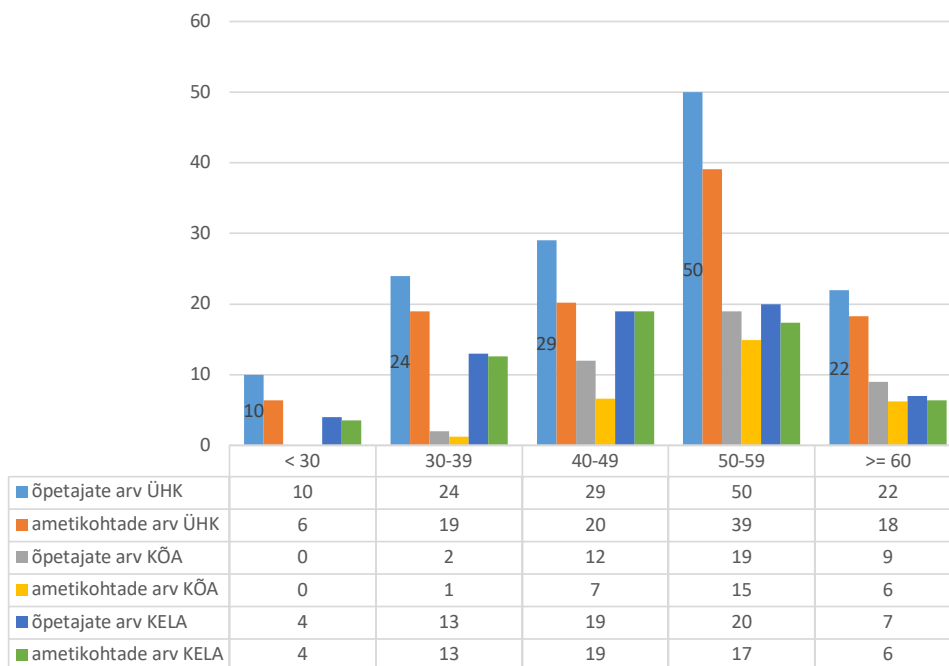
Joonisel 15 on välja toodud õpetajate arv ja ametikohtade koguarv koolide lõikes.

Joonis 15 Õpilaste ja õpetajate arv koolides
Allikas: HaridusSilm

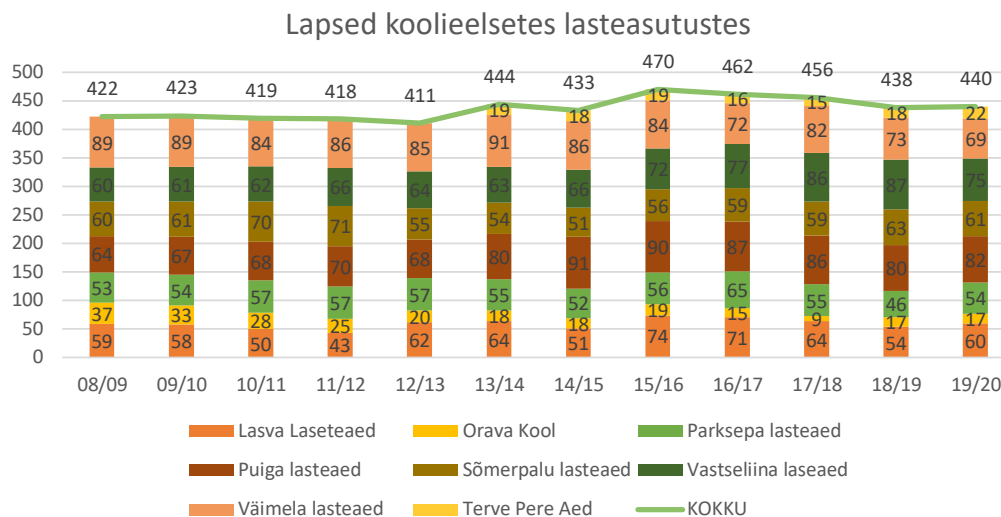
Õpetajate vanuseline jaotus näitab, et üle poole õpetajatest kõikide kooliastmete lõikes kokku, on vanemad kui 50 aastat. Alla 40-aastaste õpetajate osakaal moodustab napi kolmandiku. Võib eeldada, et õpetajate pensioneerumisest võib lähiaastatel kujuneda üks võtmeküsimusi Võru valla haridusteenuse osutamisel.

Õpetajate vanuseline jaotus õa 19/20

Joonis 16 Õpetajate vanuseline jaotus
Allikas: HaridusSilm

1.2.2. Alusharidus haridusasutuste lõikes

Joonis 17 Lapsed koolieelsetes lasteasutustes 2008-2020
Allikas: HaridusSilm

Jooniselt nähtub, et Võru vallas lasteaias käivate laste arv on viimased 6-7 aastat, väikeste kõikumistega, püsinud stabiilsena (viimase viie aasta keskmine 453, 10 aasta keskmine 439).

1.2.3. Hariduse tugiteenused Võru vallas

Hariduse tugiteenused on Võru vallas korraldatud õppeasutusepõhiselt, st hariduse tugiteenuste spetsialistid palgatakse õppeasutuse poolt. Omavalituses täiendavad spetsialiste tööle võetud ei ole. Pakkumine käesoleval õppeaastal (2020/21) on tagatud järgmiselt:

Õppeasutus	Psühholoog	Logopeed	Sotsiaalpedagoog	Eripedagoog
Puiga Põhikool	0	1	1	0
Kääpa Põhikool	0	1	1	1
Osula Põhikool	0	0	1	1
Orava Kool (põhikool+lasteaed)	0	0 ⁷	1	0
Parksepa Keskkool	0.6	1	1	0
Vastseliina Gümnaasium	0.4	1	1	0
Puiga Lasteaed Siilike		0		0

⁷ Teenus ostetakse sisse

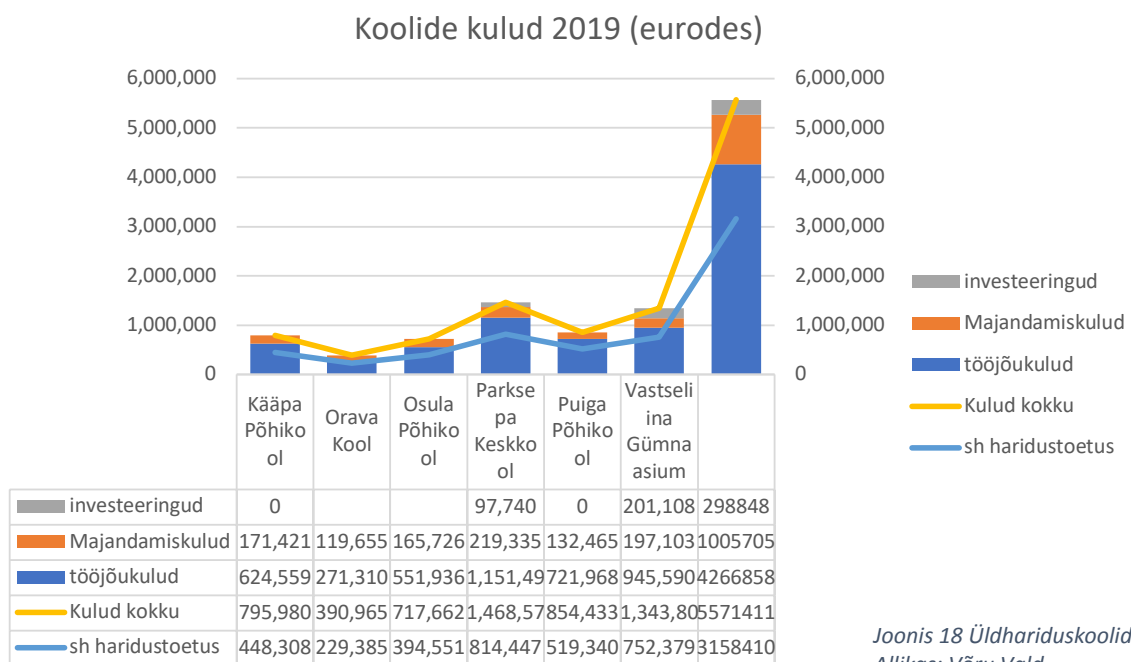
Väimela Lasteaed Rukkilill		1		1
Parksepa Lasteaed		0		1
Vastseliina Lasteaed		0.5		0
Lasva Lasteaed Pargihaldjas		0		1
Sõmerpalu Lasteaed Lepatriinu		0		0
Waldorf-lasteaed Terve Pere Aed		0		0
KOKKU	1	5.5	6	5

Tabel 1 Tugispetsialistide arv Võru valla haridusasutustes Allikas: Võru valla haridusasutuste kodulehed

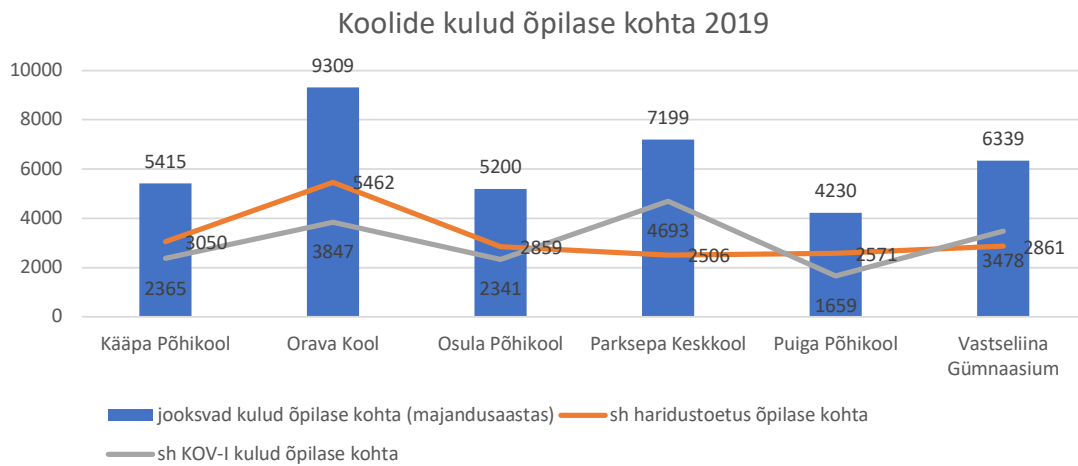
Tabelist nähtub, et psühholoogi ja eripedagoogi teenuseid pakutakse kuuest üldhariduskoolist kaheks, logopeedi teenused on tagatud viies koolis, sotsiaalpedagoog on olemas kõigis üldhariduskoolides. Koolieelsetes lasteasutustes on logopeedi teenused tagatud kaheksast kaheks ning eripedagoogi teenused kolmes asutuses. Järeldusena saab öelda, et Võru valla erinevates haridusasutustes on tugiteenustele ligipääs erinev, võib teenuste vajaduse tekkimise korral osutada probleemiks.

1.3. Haridusasutuste peamised finants- ja taristunäitajad

Alljärgnevad joonised annavad ülevaate Võru valla üldhariduskoolide kuludest erinevate kululiikide lõikes, kogukuludest ja arvestuslikest jooksvatest kuludest ühe õpilase kohta majandusaastal.

Joonis 18 Üldhariduskoolide kulud Allikas: Võru Vald

Joonis 19 Üldhariduskoolide kulud õpilase kohta 2019 Allikas: Võru Vald, HaridusSilm

Vastavalt 2019 aasta andmetele on Võru valla üldhariduskoolide kasutuses olevat netopinda kokku 21 699 m², sellest 5 265 m² on sporditaristu. Keskmise netopind õpilase kohta koos sporditaristuga on 19,43 m² ning ilma sporditaristuta 14,71 m². Keskmise majanduskulu aastas m² kohta on 46,35 eurot, millest haridustoetus (õpikutele jms) katab 18,62 eurot ning vald ise katab keskmiselt 27,37 eurot m² kohta aastas.

Kooli nimi	Kasutuses olev suletud netopind kokku (m ²)	sh. sporditaristu pindala (m ²)	Õpilaste arv	Netopind õpilase kohta (m ²)	Netopind õpilase kohta ilma sporditaristuta (m ²)	Majandamiskulud kokku 2019	sh riiklik haridustoetus taristule 2019	Majandamiskulud kogu kasutuses oleva netopinna (m ²) kohta aastas	sh riiklik haridustoetus taristule m ² /aastas	Valla kulud haridustaristule m ² /aastas
Kääpa Põhikool	3,032	539	147	20.63	16.96	171,421	67,458	56.54	22.25	34.29
Orava Kool	3,309	902	42	78.79	57.31	119,655	18,482	36.16	5.59	30.58
Osula Põhikool	2,082	636	138	15.09	10.48	165,726	52,463	79.60	25.20	54.40
Parksepa Keskkool	6,614	1,052	325	20.35	17.11	219,335	101,652	33.16	15.37	17.79
Puiga Põhikool	3,044	1,490	202	15.07	7.69	132,465	58,986	43.52	19.38	24.14
Vastseliina Gümnaasium	3,618	646	263	13.76	11.30	197,103	104,955	54.48	29.01	25.47

Tabel 2 Kokkuvõtlik tabel valla haridusasutuste netopinna, õpilaste arvu ja majanduskulude seostest Allikas: Võru vallavalitsus, HaridusSilm

Tabelist nähtub, et suletud netopinda õpilase kohta (nii koos sporditaristuga, kui ka ilma) on kõige rohkem Orava Koolis 78,97 (57,31 m²), kus õpilaste arv viimase 10 aasta jooksul on langenud 52%. Kõige vähem kogupinda (koos sporditaristuga) on Vastseliina Gümnaasiumis (13,76 m²) ning ilma sporditaristuta on kõige väiksem suletud netopind õpilase kohta Puiga Põhikoolis, kus õpilaste koguarv on viimase 10 aastaga kasvanud 29%.

Suurimad majanduskulud m² kohta aastas on Osula Põhikoolis (79,60 eurot/ m²) ning kõige madalamad majanduskulud m² kohta aastas on Parksepa Keskkoolis. Üldisest keskmisest kõrgemad on majandamiskulud Kääpa Põhikoolis (56,54 eurot/ m²) ning Vastseliina Gümnaasiumis (54,48 eurot/ m²). Valla omavahenditest kulub kõige enam majanduskuludeks m² kohta aastas Osula Põhikoolis (54,40 eurot), järgnevad Kääpa Põhikool (34,29 eurot) ning Orava Kool (30,58 eurot)⁸.

Koolieelse lasteasutuse nimi	Kasutuses olev suletud netopind (m ²)	Kulud kokku	Tööjõukulud	Majandamis- kulud	Laste arv 2019	Kasutuses olev netopind lapse kohta	Kulud lapse kohta aastas	Tööjõukulud lapse kohta	Majandamis- kulud lapse kohta
Lasva Lasteaed Pargihaldjas	1,262	361,287	306,850	54,437	60	21.04	6021.45	5114.17	907.28
Orava Kool	161	49,819	49,819	0 ⁹	19	8.47	2622.05	2622.05	0.00
Parksepa Lasteaed	786	329,575	248,225	81,350	54	14.56	6103.24	4596.76	1506.48
Puiga Lasteaed Siilike	1,350	310,160	310,160	79,411	82	16.46	3782.44	3782.44	968.43
Sõmerpalu Lasteaed Lepatriinu	652	281,527	218,512	63,015	61	10.69	4615.20	3582.16	1033.03
Terve Pere Aed	142	N/A	N/A	N/A	22	6.45	N/A	NA	N/A
Vastseliina Lasteaed	1,276	354,720	286,236	68,484	75	17.01	4729.60	3816.48	913.12
Väimela Lasteaed Rukkilill	1,989	453,431	379,521	73,910	69	28.83	6571.46	5500.30	1071.16
KOKKU	7,618	2,140,519	1,799,323	420,607	442	17.24	4842.80	4070.87	951.60

Tabel 3 Kokkuvõtlik tabel valla koolieelsete lasteasutuste netopinna, õpilaste arvu ja majanduskulude seostest
Allikas: Võru vallavalitsus, HaridusSilm

Koolieelsetes asutustes on Võru vallas suletud netopinda kokku 7618 m² ning kulud kokku 2019. aastal olid 2 140 519 eurot. Suurimad kulud lapse kohta aastas tehakse Parksepa lasteaias (6103,24 eurot). Kõige rohkem on netopinda lapse kohta Väimela lasteaias ning kõige vähem (6,45 m²) eralasteaias „Terve Pere Aed“.

⁸ Orava kooli puhul tuleb arvestada ka sellega, et lasteaias majanduskulud eraldi ei arvestata.

⁹ Majanduskulud on arvestatud Orava kooli ÜHK osa juures.

Alljärgnevalt on esitatud näide haridusasutuste kulude muutusest 2018 ja 2019 aastate võrdluses:

Asutus	Tööjõukulud 2019 EUR	Tööjõukulud 2018 EUR	Muutus %	Majandamis kulud 2019 EUR	Majandamis kulud 2018 EUR	Muutus %
Puiga Põhikool	721 986	583 885	+24	132 465	124 936	+6
Kääpa Põhikool	624 559	548 245	+14	171 421	156 371	+10
Osula Põhikool	551 936	524 040	+5	165 726	176 924	-6
Orava Kool	271 310	252 697	+7	119 655	112 709	+6
Parksepa Keskkool	1 151 495	1 063 645	+8	219 335	220 425	0
Vastseliina Gümnaasium	945 590	787 653	+20	197 103	175 857	+12
Vastseliina Muusikakool	145 757	144 318	+1	25 071	25 596	-2
Puiga Lasteaed	310 160	272 176	+14	79 411	67 800	+17
Väimela Lasteaed	379 521	339 859	+12	73 910	79 952	-8
Parksepa Lasteaed	248 225	213 513	+16	81 350	59 374	+37
Vastseliina Lasteaed	286 236	243 958	+17	68 484	62 670	+9
Orava Kooli lasteaia osa	49 819	32 917	+51			
Lasva Lasteaed	306 850	284 436	+8	54 437	74 126	-27
Sõmerpalu Lasteaed	218 512	192 201	+14	63 015	47 945	+31

Tabel 4 Võru valla haridusasutuste tööjõu ja majandamiskulud 2018-2019

Allikas: Võru vallavalitsus

Tabelist nähtub, et enamike haridusasutuste puhul on toimunud 2019.a kulude kasv võrreldes 2018. aastal.

1.4. Peamised järeldused

Allpool on toodud Võru valla haridusvõrgu peamised trendid ja lahendamist vajavad probleemid.

Trendid:

- üldhariduskoolide arv Võru vallas on viimase pea 15-aastaga vähenenud kümnelt kuuelt, vt märkusi ülal tabeli juures. Kahanemine on toimunud väikeste põhikoolide arvelt, gümnaasiumite arv on jäänud samaks;

- õpilaste arv Võru valla haridusasutustes on vähenenud sarnaselt valla elanikkonna arvu kahanemisega. Viimastel aastatel on saavutatud teatav tasakaal kõikide kooliastmete lõikes;
- koolieelsetes lasteasutustes käivate laste arv on püsinud stabiilne;
- noored (alla 40-aastased) pedagoogid moodustavad umbes kolmandiku Võru valla õpetajaskonnast;
- koolide tööjõukulud on kasvanud 2019.a võrreldes 2018.a keskmiselt 13% (õpetajate palgatõus), majandamiskulud keskmiselt 5%;
- lasteaedade tööjõukulud on kasvanud 2019.a võrreldes 2018.a keskmiselt 19% (õpetajate palgatõus), majandamiskulud keskmiselt 10%.

Lahendamist vajavad probleemid:

Vastavalt Võru valla arengukava lisale „Võru valla toimekeskkonna analüüs“, on peamised hariduse ja noorsootöö valdkonna väljakutsed:

- tugispetsialistide teenuse tagamine haridusasutustes
- hariduslike erivajadustega lastele nende vajadusi arvestavate võimaluste loomine
- haridusasutuste võrgu korrastamine lähtuvalt õpilaste arvu muutustest, 9-klassilise Orava Kooli ja kahe valla gümnaasiumi jätkusuutlikkus pikemas perspektiivis
- õpetajate järelkasvu tagamine
- mitmekesise ja kvaliteetse huvihariduse ja -tegevuse säilitamine ja arendamine
- noortele mitmekülgsete tegevusvõimaluste loomine, noorte kaasamine otsustusprotsessidesse
- haridusasutuste ja noortekeskuste füüsilise keskkonna sh õppevahendite kaasajastamine ja digilahenduste arendamine
- koostöö Võru linna ja teiste omavalitsustega mitmekesiste hariduse, huvihariduse ja noorsootöö võimaluste tagamiseks
- haridusasutustes uute algatuste ja õppekava toetavate projektide soodustamine
- õpetajate kutsekindluse toetamine ja tagamine
- täiskasvanuhariduse edendamine ja elukestva õppe toetamine.

• • •

2. Alternatiivid haridusasutuste võrgu kujundamisel

Alternatiivide hindamisel Võru valla haridusvõrgustiku kujundamisel tuleb arvesse võtta erinevaid mõjutegureid. Peamised mõjutegurid on ressursid, mida on võimalik valla haridusruumis kasutada/rakendada, samuti riiklikul tasandil haridus- ja regionaalpoliitikate elluviimisega seotud tingimuste kujundamine, tulenevalt riiklike strateegiate ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vaatevinklist. Need on võetud aluseks kolme põhimõttelise alternatiivi väljatoomisel.

Demograafilised protsessid

Üheks oluliseks teguriks, millega arvestada, on demograafilised protsessid, sh koolitust vajavate laste arv. Kooliealiste laste arv langeb järgnevatel aastatel kogu Võru maakonnas järgnevalt:

Vanusegrupp	2020	2030	2045	2020 v 2030	2030 v 2045
0-4 aastat	1 592	1 261	975	-21%	-39%
5-9 aastat	1 730	1 480	1 029	-14%	-41%
10-14 aastat	1 766	1 625	1 140	-8%	-35%
15-19 aastat	1 689	1 730	1 305	2%	-23%

Tabel 5 Võru maakonna trendid
Allikas: Statistikaameti rahvastikuprognosis

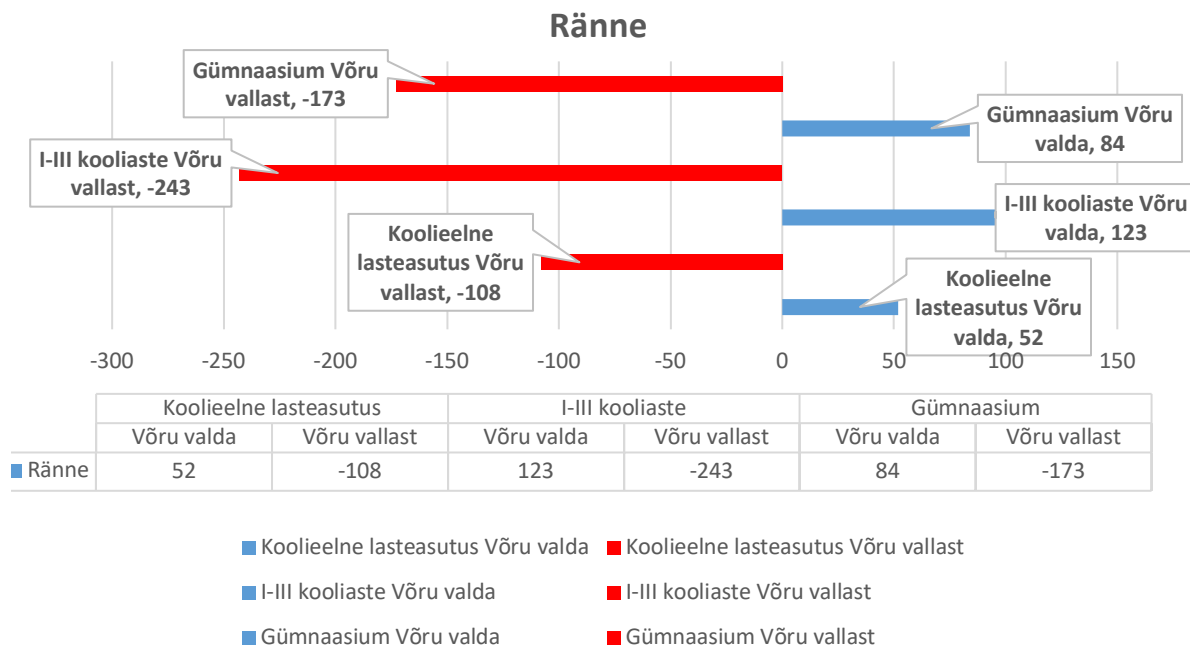
Allpool on toodud rahvastikuprognosis raames koostatud õpilaste arvu prognoos, arvestades sündimuskordajaga, mis on jäetud, konservatiivse ennustuse põhjal, samaks kogu perioodi jooksul.

Piirkond/aasta	0 kuni 4			5 kuni 9			10 kuni 14			15-19		
	2020	2030	Muut	2020	2030	Muut	2020	2030	Muut	2020	2030	Muut
Orava piirkond	20	18	-11%	25	19	-23%	28	20	-29%	35	25	-29%
Vastseliina piirkond	92	74	-19%	115	81	-29%	135	92	-32%	149	115	-23%
Lasva piirkond	73	69	-6%	94	73	-22%	96	73	-24%	114	94	-18%
Sõmerpalu piirkond	71	59	-16%	67	63	-6%	63	71	13%	77	67	-13%
Võru linna lähipiirkond	218	193	-11%	241	205	-15%	277	218	-21%	314	241	-23%
KOKKU	474	414	-13%	542	441	-19%	599	474	-21%	689	542	-21%

Tabel 6 Laste arvu prognoos 5-s piirkonnas 2020-2030 Allikas: Võru vald, rahvastikuprognosis väljavõte

Sugugi mitte kõik Võru valla lapsed, ei õpi Võru valla koolides. Õpiränne mõjutab valla haridusmaastikku oluliselt, kusjuures õpirände saldo on tugevalt negatiivne. Näiteks käesoleval õppeaastal lahkus iga kooliastme lõikes umbes kaks korda rohkem lapsi õppima teistesse omavalitsusüksustesse, kui teistest omavalitsustest tuli õppima Võru valda. Kõige enam õpivad Võru valla õpilased Võru linnas (gümnaasiumiaste 86 õpilast, põhikooli 1.-3. aste 172 õpilast, lasteaed: 90 last), Tartu linnas (gümnaasiumilaste 26 õpilast) ja Setomaa vallas (Põhikooli 1.-3. aste 13 õpilast). Võru vald pakub ise haridusteenust lähiumbruse teistele omavalitsusele, kusjuures peamised haridusteenuste kasutajad tulevad Võru linnast (Gümnaasiumi aste 52 õpilast, 1.-3. kooliaste 18 õpilast, lasteaeda 17 last). Seetõttu on järgnevatel prognoosides arvestatud haridusrändega KOV-de vahel, kuna sellel on oluline kaal Võru valla õppeasutuste kulumudelites.

Näitena on toodud haridusrände iseloom 2020/21 õppeaastal:

Joonis 20 Haridusränne 2020/21 õppeaastal
Allikas: Võru vald

Haridusvajaduse prognoosimisel on arvestatud ka sellega, et põhikooli ja gümnaasiumi teenusevajadus tekib jooksva aasta 1. septembri seisuga. Arvestatud on proportsiooniga, mille kohaselt läheb 1 klassi 75% siseneva aasta ja 25% sellest vanema aasta lastest.

Koolieelsete lasteasutuste ning põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste osakaal vastavas eas lastest on arvestatud õppeaasta 2015/16- 2019/20 aasta põhiselt keskmisena.

Alusharidus

Alusharidust omandab koolieelses lasteasutuses 82% vanuserühma lastest, sh keskmiselt 17% neist väljaspool Võru valda. Keskmiselt 7% Võru valla koolieelsetes lasteasutustes käivatest lastest tulevad väljastpoolt Võru valda (5 õppeaasta lõikes on arv kõikunud 35-st lapsest 17 lapseni, viimase kolme aasta keskmine on 24 last). Hinnanguliselt on Võru valla piirkondlik koolieelsete lasteasutuste kohtade vajadus järgmine:

Piirkond/aasta	2020	2023	2025	2027	2030
Orava piirkond	19	19	18	17	17
Vastseliina piirkond	86	80	76	72	70
Lasva piirkond	63	63	67	65	63
Sõmerpalu piirkond	60	59	58	56	55
Võru linna lähipiirkond	214	206	204	197	193
KOKKU	442	427	423	407	398

Tabel 7 Indikatiivne õppekohtade vajadus Võru valla koolieelsetes lasteasutustes
Allikas: Võru vald, rahvastikuprognosi ja esitatud andmete alusel.

Kuigi kogumuudatus on 10 aasta kohta ca -11%, tuleb märkida, et koolieelsete õppeasutuste olemasolu kodupiirkonnas, on mitmel otsustustasandil väljaöelduna, äärmiselt oluline ning koha valik koolieelsetes õppeasutustes sõltub sageli vanemate töö ja elukorraldusest. Juhul, kui käesoleval ajal kujunevad trendid kaugtöö kasutamise osas laienevad, siis vajadus kodulähedaste õppekohtade järgi tõenäoliselt kasvab. See tähendab, et potentsiaalsed 10%¹⁰ lastest, kes käivad muude KOV-de koolieelsetes õppeasutustes, võivad vanemate elukorralduse muutumisega vajada õppekohta kodu lähedal.

Põhiharidus

Stationsaarses õppes omandab põhiharidust 99% vanuserühma lastest, sh keskmiselt 20% neist väljaspool Võru valda ning keskmiselt 10% Võru vallas põhikoolis käivatest lastest tulevad väljastpoolt Võru valda (keskmine 108 last aastast)

Piirkond/aasta	2020	2023	2025	2027	2030	2030 v 2020
Orava piirkond	44	39	40	37	34	-22%
Vastseliina piirkond	209	190	181	177	158	-25%
Lasva piirkond	162	145	142	139	126	-22%
Sõmerpalu piirkond	114	108	109	113	111	-2%
Võru linna lähipiirkond	417	392	380	376	368	-12%
KOKKU	783	728	710	704	670	-14%

Tabel 8 Indikatiivne õppekohtade vajadus põhikoolides Võru valla õppeasutustes
Allikas: Võru vald, rahvastikuprognosi ja esitatud andmete alusel.

¹⁰ 17% lastest, kes käivad mujal – 10% lastest, kes käivad Võru vallas koolieelsetes õppeasutustes = 10%

Gümnaasiumiharidus

Statsionaarses õppes omandab gümnaasiumiharidust 58% vanuserühma lastest, sh keskmiselt 66% neist väljaspool Võru valda ning keskmiselt pooled Võru vallas gümnaasiumiharidust omandavatest lastest tulevad väljastpoolt Võru valda (keskmise 75 laste aastas, peamiselt on tegu Võru linna lastega). Tulevikku vaadates tuleb aga arvestada sellega, et prognooside kohaselt on oodata järgnevatel aastatel nii Võru linna kui ka maakonna elanike arvu suhteliselt kiiret kahanemist. Aastaks 2040 prognoositakse maakonna elanike arvuks ligikaudu 24 000 inimest, mis tähendab rahvastiku arvu vähenemist u 9 000 inimese võrra. Maakonna keskuse, so Võru linna elanike arvuks prognoositakse aga ligikaudu 9 000 inimest, mis on tänasest u 2700i võrra väiksem¹¹.

Piirkond/aasta	2020	2023	2025	2027	2030	2030v2020
Orava piirkond	3	3	3	3	4	11%
Vastseliina piirkond	16	16	16	16	16	2%
Lasva piirkond	12	12	12	11	14	15%
Sõmerpalu piirkond	10	9	7	7	9	-4%
Võru linna lähipiirkond	34	32	35	32	31	-8%
Võru valla lapsed KOKKU	75	73	74	69	75	-1%
Teiste valdade lapsed Parksepa Keskkoolis	75	73	71	70	68	-10%
Teiste valdade lapsed Vastseliina Gümnaasiumis	15	15	14	14	14	-10%
KOKKU	165	161	159	153	156	-5%

Tabel 9 Indikatiivne õppekohtade vajadus gümnaasiumiastmes Võru valla õppeasutustes
Allikas: Võru vald, rahvastikuprognosi ja esitatud andmete alusel.

Lisaks demograafilistele protsessidele on vastavalt käesoleva analüüsi lähteülesandele, teguriteks ka hariduse kvaliteet, kättesaadavus, hariduskulude tõhusus ja kogukonna vajadus, mille vahel tuleks saavutada tasakaal.

Allpool on toodud nende tegurite lahtikirjutus koos järeldustega, kas ja kuivõrd nende tegurite lõikes on võimalik Võru valla haridusvõrgu võimalike ümberkorralduste mõju mõõta ning nendega arvestada.

Hariduse kvaliteet

Läbiv tegur pea kõikides haridust puudutavates regulatsioonides on hariduse kvaliteet. Käesoleva analüüsi puhul on vaja vastata küsimusele, milline on hariduse kvaliteet hetkeseisuga Võru valla haridusasutuses. Selle osas peab tunnistama, et Eestis välja töötatud dokumentidest ning nende

¹¹ <https://vorumaa.ee/wp-content/uploads/2018/11/LISA1.-Maakonna-hetkeolukorra-%C3%BCleuvaade.pdf>

rakenduspraktikatest, pole võimalik otseselt ja üheselt mõistetavana ning vaidlustusi välistavana kätte saada **määratlust, mida tähendab hariduse kvaliteet ja kuidas seda mõõta** (vt täpsemalt lisa 3 p.1).

Ka üleilmsete organisatsioonide materjalidest on võimalik tuvastada ainult osundusi õppeprotsesside üldisematele suundumustele ning kaudsetele, väljundipõhiste tunnustele, kus konkreetsed määratlused ja hariduse kvaliteedi mõõtmisviisid on jäetud osalevate riikide volialasse. Riikide vahelist võrdlust teostatakse samas PISA ja PIIAC testide abil.

Eesmärgipõhise lähenemise kaudu iseloomustavad haridussüsteemide kvaliteeti 21. sajandi oskuste kontseptsiooni ning nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine.

Kaudselt saab koolide õppekvaliteeti hinnata Praxise kasutatud 8-elementilise koondnäitaja, kooliastmelt väljalangevuse ning keskselt läbiviidava rahulolu-uuringute võrdluse põhjal.

Selles osas on allpool toodud Võru valla koolide lõikes Praxise rakendatud koolide tõhususindikaatori näitajate tulemused perioodil 2015-2019:

Väljalangevus III kooliastmes

Õpilaste väljalangevust ohjeldatakse ning tuge vajavaid õpilasi toetatakse võrdselt kõigis koolides.

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	0,0	0,0	0,0	2,1	2,2
Orava Kool	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Osula Põhikool	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Parksepa Keskkool	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Puiga Põhikool	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vastseliina Gümnaasium	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Tabel 12 Väljalangevus III kooliastmes (7-9 kl), %
Allikas: HaridusSilm

Edasiõppijad

Edasiõppijate osakaal on maksimaalne kõigis koolides peale Puiga põhikooli. Samas lõpetajate edasise haridustee edukusega paistavad teiste hulgast silma just Puiga põhikool, samuti Parksepa keskkool.

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Orava Kool	90,9	100,0	100,0	100,0	100,0
Osula Põhikool	100,0	100,0	94,7	100,0	100,0

Parksepa Keskkool	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Puiga Põhikool	100,0	100,0	92,3	100,0	87,5
Vastseliina Gümnaasium	100,0	100,0	100,0	92,3	100,0

Tabel 13 Edasiõppijate osakaal põhikooli lõpetajate üldarvust, %
Allikas: HaridusSilm

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	65,0	84,6	78,9	100,0	88,9
Orava Kool	88,9	75,0	90,0	77,8	88,9
Osula Põhikool	50,0	81,3	92,9	91,7	88,9
Parksepa Keskkool	90,9	72,4	88,2	84,2	95,0
Puiga Põhikool	81,3	72,7	75,0	89,5	94,1
Vastseliina Gümnaasium	83,3	78,6	95,0	100,0	78,6

Tabel 14 Keskkooli omandanute osakaal 4 aasta pärast põhikooli lõpetamist, %
Allikas: HaridusSilm

Õpilaste-õpetaja suhtarv ning klassikomplektide täituvus

Õpilaste-õpetaja suhtarvu ning klassikomplektide täituvuse osas paistab positiivselt silma jällegi Puiga põhikool, samuti Vastseliina gümnaasium.

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	10,3	10,5	8,8	8,8	8,9
Orava Kool	6,1	5,7	5,8	5,8	5,1
Osula Põhikool	7,9	7,5	9,9	10,8	10,7
Parksepa Keskkool	12,6	11,5	11,8	11,5	10,5
Puiga Põhikool	12,5	12,6	13,1	11,3	12,5
Vastseliina Gümnaasium	13,8	12,8	14,4	15,0	13,8

Tabel 15 Õpilaste ja õpetajate ametikohtade suhtarv põhihariduses
Allikas: HaridusSilm

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	14,7	15,0	10,1	12,4	12,6
Orava Kool	5,5	6,4	5,2	8,0	8,0
Osula Põhikool	9,5	10,2	11,1	10,3	12,0
Parksepa Keskkool	16,4	15,9	17,1	18,4	18,7
Puiga Põhikool	22,0	21,8	18,3	22,0	23,0
Vastseliina Gümnaasium	17,7	17,3	19,1	15,1	20,0

Tabel 16 Klassikomplekti täituvus I ja II kooliastmes
Allikas: HaridusSilm

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	17,7	16,0	16,0	15,3	15,3
Orava Kool	8,3	7,0	7,7	5,3	6,0
Osula Põhikool	10,3	12,0	13,7	16,7	13,5
Parksepa Keskkool	23,3	22,0	19,8	14,2	14,6
Puiga Põhikool	14,7	16,0	19,3	14,0	16,0
Vastseliina Gümnaasium	16,7	13,0	15,0	17,3	24,0

Tabel 17 Klassikomplekti täituvus III kooliastmes
Allikas: HaridusSilm

Emakeele eksamitulemused

Emakeele eksamitulemused on läbivalt teistest kõrgemad Osula põhikoolis ja veidi madalamana Parksepa keskkoolis ja Kääpa põhikoolis. Samas ei anna teiste koolide tulemused muretsemiseks olulist põhjust.

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	3,4	3,7	74,4	75,5	76,5
Orava Kool				71,7	
Osula Põhikool	3,8	3,6	78,6	80,2	83,8
Parksepa Keskkool			76,4	70,0	76,8

Puiga Põhikool	3,8	3,7	62,0	76,4	68,3
Vastseliina Gümnaasium	3,6	3,7	67,3	72,6	64,7

Tabel 18 Emakeele lõpueksam III kooliastmes
Allikas: HaridusSilm

Matemaatika eksamitulemused

Matemaatika eksami tulemuste poolest on teistest ees Kääpa põhikool, samas on ülejäänud ühtlase rühmana suhteliselt hästi järel.

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	4,6	4	43,2	43,3	42,9
Orava Kool				35,7	
Osula Põhikool	3,7	3,8	39,1	35,3	38,3
Parksepa Keskkool			37,5	34,9	36,7
Puiga Põhikool	3,8	4	38	39,6	33,7
Vastseliina Gümnaasium	3,1	3,1	31,2	24,8	35,8

Tabel 19 Matemaatika lõpueksam III kooliastmes
Allikas: HaridusSilm

Õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavus

Osula põhikoolis on teistest enam nii nooremaid, kui kvalifikatsioonile mitte vastavaid õpetajaid, mis tõenäoliselt tähendab noorte õpetajate samaaegset õppimist kvalifikatsiooni omandamiseks. Õpetajakogukonna järelkasvuga näib probleeme olevat Puiga põhikoolis.

Kool	2015	2016	2017	2018	2019
Kääpa Põhikool	100,0	88,9	95,0	95,5	87,0
Orava Kool	91,7	91,7	81,8	83,3	45,5
Osula Põhikool	100,0	94,7	100,0	100,0	77,8
Parksepa Keskkool	96,2	95,8	96,0	100,0	96,6
Puiga Põhikool	95,5	95,5	95,5	87,5	87,0
Vastseliina Gümnaasium	90,5	90,9	90,5	91,3	92,0

Tabel 20 Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal põhikoolis, %
Allikas: HaridusSilm

Nagu ülaltoodust näha, siis on hariduse kvaliteedi lõikes Võru üldhariduskoolide tulemused üsna sarnased, mistõttu need ei anna selget alust piisava kooli alleshoidmise mõõdikute alampiiri seadmiseks. Eraldi nähtus teiste hulgas on Orava põhikool-lasteaed, kus tundub olevat kooli väiksusest tulevaid probleeme just III kooliastme toimimisega, millele osutavad näitajad, nagu eksamitulemuste andmete ebaühtlus, kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaalu langus viimastel aastatel ning klassikomplektide täituvus.

Järeldused

- **Võru valla koolivõrgu füüsilise korrastamise kontekstis ei ole soovitatav kasutada hariduse kvaliteedi tegurit otsustusalusena, veel vähem otsuse kaalutusargumentina.**
- **Hariduse kvaliteedi teguri kasutamine on mõttekas nüüdisaegsele õpikäsitusele ülevallalisel üleminekul, arengukavalise eesmärgistamise ja vastavalt asjakohase mõõdikute seadmise eesmärgil.**

Kulutõhusus

Võru valla haridusvõrgu kulutõhususele saab läheneda laias laastus kahte pidi (vt täpsemalt lisa 3 p.2):

- 1) Sama tulemus väiksemate rahaliste kuludega - kokkuhoiumudel;
- 2) Sama rahalise kulu puhul kvaliteetsem ja/või suuremahulisem tulemuslikkus - efektiivsusmudel.

Uuringu „Elukestva õppe strateegia 2020 vahehindamise aruanne“ (Haaristo jt 2019) põhjal saab väita, et koolivõrgu efektiivsus on Elukestva õppe strateegias mõõdetav õpilaste ja õpetajate suhtarvu kaudu.

Lisaks on Haridus- ja teadusministeeriumi (edaspidi HTM) vaatest oluline koolivõrgu kulutõhususe mõõdik õpilaste jaotuvus üldkeskhariduse ja kutsekeskhariduse vahel.

Uuringu „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ (Pöder jt 2014) põhjal saab väita, et HTM-i jaoks on hariduse kulutõhusus mõõdetav kindla suurusega koolide arvu suhtega elanikkonna (sh kooliealiste laste) arvu kohta.

Uuringu „Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid,“ (Türk jt 2011) järgi on kooli tulemuslikkust mõjutavateks teguriteks kvaliteedijuhtimise põhimõtete rakendamisest lähtuvalt:

- Hästi planeeritud, huvigruppe kaasav ja süsteemselt toimiv kooli strateegiline juhtimine;
- Kaasaegsete õpetamismeetodite kasutamine koolis;
- Individuaalne lähenemine õpilastele õppe- ja kasvatustöös;
- Kooli koostöö kõrgkooliga;
- Õpilaste koolist väljalangevusega võitlemine;
- Õpilaste ja vanemate rahulolu-uuringutega arvestamine;
- Õpilaste osalemise toetamine erinevatel võistlustel ja konkurssidel.

Järeldused

- Võru valla koolivõrgu füüsilise korrastamise kontekstis tuleb kulude vähendamise strateegia puhul lähtuda kõigepealt piirkondade lõikes koolide arvu suhtest kooliealiste laste arvu, lähtudes Praxise koostatud koolivõrgu optimeerimise prognoosidest. Järgmise tunnusena tuleks äralõikavate otsuste tegemisel võtta arvesse õpetajate ja õpilaste suhtarvu. Parksepa Keskkooli puhul tuleb arvestada Võru kutseõppekeskuse läheduse mõjuga, seoses Koolivõrgu programmi tulemusmõõdikuga, milleks on õpilaste jaotuvus üldkeskhariduse ja kutsekeskhariduse vahel maakondlikul tasandil.
- Tõhususe suurendamise strateegia puhul tuleb lähtuda kvaliteedijuhtimise rakendamisest, koosmõjus hariduse kvaliteedi teguriga, seda eeskätt nüüdisaegsele õpikäsitusele ülevallalisel üleminekul, arengukavalise eesmärgistamise ja vastavalt asjakohasele moodikute seadmise ning seire-tagasisidestamise kaudu.

Lisaks tuleks Võru valla kontekstis arvestada järgmiste asjaoludega:

- Kui G12-koolide püsijäämine hõrealadel sõltub konkreetsete valdade suutlikkusest koole piisavas mahus finantseerida, siis madalama astme põhikoolide loomine hõrealadele seniste üheksaklassiliste põhikoolide baasil osutab pigem läbimõeldud strateegiale. Siin on mitmeid pooltargumente:
 - 1) 1.–3. või 1.–6. klassiga põhikooli korral on kohalikul omavalitsusel õpetajate olemasolu lihtsam tagada;
 - 2) 1.–3. ja 1.–6. klassiga põhikoolide liitmine lasteaedadega on nii sisuliselt kui ka majanduslikult mõistlik;
 - 3) suudetakse tagada koolimaja käiguhoidmine, mis panustab valla sotsiaal- ja kultuuriellu.

Kättesaadavus

Kättesaadavust saab mõista ruumilis-ajalise distantsina, mis kirjeldab koolitee pikkust ja võimalikke muutusi selles koolivõrgureformi tulemusena (vt lähemalt Lisa 3 p.3).

Kooli lähiala näitab, et õpilast on teoreetiliselt võimalik 20 minutiga kooli transportida.

Kättesaadavust mõõdavad ka individuaalseid õppenõustamis- ja karjääriteenuseid saanud laste, õppurite ning noorte arv ning osakaal sihtgrupi lõikes.

Järeldused

- Võru valla koolivõrgu füüsilise korrastamise kontekstis on hariduse kättesaadavuse tagamisel mõistlik valla arengukavaline otsus jagada territoorium viieks ruumiliseks piirkonnaks. Füüsiliste haridusasutuste hoonete jaotuvusotsuste tegemisel tulekski lähtuda piirkonnaspetsiifiliselt.
- Teenuste kättesaadavuse kontekstis tuleb lisaks piirkondlikule põhimõttele arvestada kvaliteedi ning kulutõhususe teguritega haridusruumi arengu kavandamisel, samuti teiste mõjukate teenusepakujatega (nt riik, maakonnakeskus) piirkondades.

Kogukond

Kogukonna olemasolevad määratlused erinevad üksteisest tunduvalt (vt lähemalt Lisa 3 p. 6).

Õiguslikult pole suudetud siamaani piiritleda terminit „kogukond“ ehk määratleda kogukonna tunnuseid ja territoriaalset ulatust. Ei ole ühtset arusaama, kas kogukond on seotud kohaidentiteediga või saab kogukonnana käsitleda kõiki omaavalitsuse territooriumil elavaid elanikke kogumina või sellest väiksemat kindlapiirilist osa.

Üldiselt on leitud, et sidus arenenud sotsiaalne infrastruktuur ning ametnike ja elanike ühised väärtused soodustavad kohaliku võimu toimimist. Sidusas kogukonnas on olemas sotsiaalne suutlikkus töötada ühiste huvide saavutamise nimel.

Kogukondliku tegevuse jätkusuutlikkuse suurendamiseks nähakse ühe võimalusena võrgustikupõhist kogukonnamudelit.

Võrgustikumudeli olulisim tugevus on võime üheaegselt näha suhteid, mis toimivad kogukonna sees, ning suhteid, mis siirduvad kogukonnast välja. Selline mudel aitab paremini mõista erinevate ressursside paiknemist ning kasutust piirkonnas. Samuti võimaldab see kirjeldada kogukondlikku juhtimist ning tegevust dünaamilisena, lähtuvalt vajadusest, eesmärgist ja olukorrast.

Kogukonda saab kirjeldada ka inimvara mõiste kaudu. Inimvara moodustub järgmistest komponentidest:

- 1) rahvastik,
- 2) selle tervis ja töövõime,
- 3) inimeste personaalne kvaliteet: haritus, oskused ja võimed,
- 4) võimalus neid realiseerida, s.o vastav majanduse ja tööhõive struktuur,
- 5) rahvakehandi sotsiaalne sidusus, ühiskonna eri osaliste panuse arvestamine ning
- 6) kultuuri ja väärtuste ühtsus, avatus ja motiveeritus uuteks arengusuundadeks.

Olulisim probleem Eesti inimvara võtmes on ääremaa tööjõu, aga ka loodus- ja ajaloolis- kultuuriliste ressursside (elukeskkonna) alarakendus.

Oluline on siduda ääremaa füüsiliselt ja funktsionaalselt Eesti linnapiirkondadega.

Ääremaade tööhõivet ja üle-eestilist regionaalse arengu tasakaalu parandaks enim tugevate maakondlike arendusorganisatsioonide loomine, tekitamaks vastavat pädevust kohapeal.

Järeldused

- Võru valla koolivõrgu analüüsi kontekstis ning haridusruumi tulevase kujundamise puhul laiemalt, on tarvilik vallasiseselt määratleda, mida kogukonna all silmas peetakse.
- Esimeseks soovitusena on lähtuda koolikogukonna määratlusest, mis eristab üldisest elanikkonnast õpilased ja lapsevanemad, kui otsene kasusaav/huvigrupp. Kui rakendatakse hariduskeskuse mudelit, kus lisaks koolitegevusele on hoonestikus ka teised tegevused, laiendada vastavalt ka kogukonna kuuluvust uute sihtrühmadega.
- Piirkondliku jaotuse puhul on soovitatav arvestada ääremaastumise ning selle pidurdamise teguritega.

Koolivõrgu programm

Kuna käesolev analüüs hõlmab märkimisväärses ulatuses Võru valla haridus võrgust just üldhariduskooli, siis on mõttekas ühe tegurina võtta arvesse ka Eesti koolivõrgu optimeerimiseks ellu kutsumatud Koolivõrgu programmi (vt lähemalt Lisa 3 p.4).

Vastavalt programmi eesmärkidele peaks see mõjutama üldhariduse kättesaadavust, kvaliteeti, õpikeskkonda ja gümnaasiumiõppe valikuterohkust nende kohalike omavalitsuste tegevuspiirkonnas, kus koolivõrgu programmi käigus on koolivõrku korrastatud ja/või riigigümnaasium loodud. Samuti peaks üldhariduskoolide võrk muutuma programmi tegevuste tulemusel efektiivsemaks, arvestades erinevaid kriteeriume.

Samal ajal Praxise (Haaristo jt. 2019) poolt läbi viidud „Koolivõrgu programmi“ tulemuslikkuse analüüsis toodi välja järgmised järeldused:

- **Võrreldes muu Eestiga, pole riigigümnaasiumide loomine maakondades oluliselt paranenud ei koolihariduse kättesaadavust ega kvaliteeti.**
- **Mitmel meetodil läbi tehtud kvantitatiivne analüüs näitas, et koolide üldised tulemusnäitajad ei ole vaadeldaval perioodil paranenud.**
- **Põhikoolidele on koolivõrgu korrastamisel olnud senini nõrk negatiivne lühiajaline mõju.**
- **Gümnaasiumide tulemusnäitajate põhisel analüüsil ei teki selgelt kolmest tugev-keskmine-nõrk jaotust, vaid igas rühmas on ka sisene jagunemine.**
- **Edasisel analüüsis ei ole otstarbekas tugineda maakonnapõhisele analüüsile, mille jaoks on koolid ka ühe maakonna sees liialt heterogeensed.**
- **Tuleb selgesti sõnastada, mis on koolivõrgu eesmärk?** Kas see on ligipääs kvaliteetsele haridusele – ja kui peame kindlustama ligipääsu kvaliteetsele haridusele kõigi jaoks, siis kas me suudame seda tegelikult kõigile tagada? Kuidas sobitub sellega paindlikkus nii tegevuskoha mõistes kui õpisisu/õppekava paindlikkus?

Koolivõrgu optimeerimise varasemate perioodide analüüsil saab välja tuua edu- ja ebaedutegureid, millega tulevikus saab arvestada (vt Lisa 3 p.4).

Võru maakonna prognoositud ning mittetäitunud eesmärgina oli koolide ja kooliastmete arv aastaks 2020:

- hõreasustusega (< 8 in/km²) KOVide puhul koolivõrk kokku - 2 A6 (st 6-kl koole) kooli, 2 PK (st põhikoole) kooli;
- keskmise asustustihedusega (8–500 in/km²) KOVide puhul koolivõrk - 1 A6 kool ja 6 PK kooli;
- tiheasustusega (> 500 in/km²) KOV koolivõrk - 3 PK kooli ja 2 G3 (st puhas gümnaasium) kooli (või 2 A6 kooli ja 3 PrG (st progümnaasium) kooli, mis Võru linnas käiku läinud lahenduse valguses enam ei realiseeru).

Järeldused

- **Tulemused kinnitavad hariduse kvaliteedi, kulutõhususe ja kättesaadavuse analüüsi punktides tehtud järeldusi.**
- **Surve koolivõrgu optimeerimiseks HTMi poolt jätkub ka tulevikus.**
- **Edasisel koolivõrgu kujundamisel vastavalt haridusruumi arengueesmärkidele on mõttekas kasutada eelmiste perioodide kogemusi (refereeritud Lisas 3).**

2.1. Stsenaarium 1: Baasmudeli rakendamine

Baasmudel tuleneb Praxise uuringus „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ (Pöder jt 2014)¹² osutatud *status quo* strateegiast, mida erinevatel põhjustel on rakendanud ja rakendavad paljud omavalitsused. Fookusgrupiseminaridel kasutatud metafoorne nimetus „Kõik jääb nii nagu on“ ilmestab, et see mudel on suunatud, koolivõrgu osas, olemasoleva olukorra hoidmisele ja säilitamisele. Kohalikust omavalitsusest koolipidaja eesmärk on säilitada omavalitsuse territooriumil kõik lasteaiad, koolid ja kooliastmed iga hinna eest ning sellest tulenevalt kohalik omavalitsus ise ei korralda haridusvõrku ümber.

Mudel põhineb senistel suundumustel ja olemasoleval olukorral ning võttes arvesse ennustatavaid demograafilisi protsesse, ennustab eelnevate aastate tunnuste põhjal aastani 2030 kogu koolivõrgu ülalpidamise üldmaksumust, sh suhtarvuna vallaeelarve üldistesse püsikuludesse. Arvesse võetakse ka riigipoolseid „kõrvamärgistatud“ haridustoetusi, mis sõltuvad nn pearahast, seega ka õpirände mõjust.

Võru valla eelarve	2020	2023	2025	2027	2030
Põhitegevuse kulud (EUR), sh	17 604 719	17 270 362	18 997 398	20 897 138	22 986 852
- hariduse kulud	10 343 194	10 860 354	11 946 389	13 141 028	14 455 131
sh kulud haridustoetusest	3 291 255	2 899 827	2 834 589	2 795 447	2 694 328
sh omakulud	7 051 939	7 960 526	9 111 800	10 345 581	11 760 803
Omakulude osakaal%	68%	73%	76%	79%	81%
hariduskulude osakaal eelarvest %	59%	63%	63%	63%	63%
Investeeringute kulu (EUR), sh	2 272 811	765 000	0	0	0
- haridusalased investeeringud	157 383	685 000	0	0	0

Tabel 10 Võru valla põhitegevuse ja investeeringute (sh hariduse) kulu prognoos kuni 2030
Allikas: Võru vald¹³

Mudeli raames koostatud prognoos võimaldab näha, kui palju kulub vallal rahalisi omavahendeid, liiks riigipoolsele haridustoetusele, koolivõrgu ülalpidamiseks kooliastmete lõikes ning võrrelda seda tulubaasi prognoosiga.

Nagu tabelist näha - Võru valla jaoks tähendab see hariduskulutuste kasvu nii absoluutnumbrites, kui osakaalus üldisest vallaeelarvest. Seejuures on eriti märgatav valla omakulude osakaalu tõus, mis tähendab omakorda seda, et suureneb surve valikute tegemiseks teiste seadusega paika pandud

¹² Vt <http://www.praxis.ee/tood/koolivork/>

¹³ Haridusasutuste kulu kasv põhineb Rahandusministeeriumi pikaajalisel finantsprognoosil https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/prognoos_kuni_2070_-_07.10.2020.xlsx?download=1

KOVi kohustuste - sotsiaal-, kultuuri ja spordi jt valdkondade teenuseosutamise - lõikes. Poliitilise kokkuleppena tähendab baasmudelil põhineva strateegia valik suhtelise kodurahu püsimumist nii piirkondade kui valimisnimekirjade vahel nii kaua, kuni eelarve võimaldab.

Põhitegevuste ja investeerimiskulude prognoosis pole välja toodud haridusalaseid investeringuvajadusi alates 2025. aastast; selle jaoks oleks mõistlik läbi viia täiendavalt ekspertiis. Alljärgnevalt on välja toodud hetkeolukord ja investeringuvajadused infrastruktuuri korrashoiuks lähiaastatel baasstsenaariumi kasutamise korral:

Puiga Põhikool

Hoonete seisukord:

- koolimaja paikneb 1995.a ehitatud hoones, millele on tehtud 3 juurdeehitust - 1998, 2003 (suurem söögisaal, garderoobid, muusikaklass, eesti keele ja loodusainete kabinet ning kunstiklass) ja 2008 (uus täismõõtmega spordihoone, treeneriruum, riietusruumid koos saunadega ja jõusaal, 24 õpilaskohaga arvutiklass, inglise keele klass ja logopeedi ruum). Väljaspool koolihoonet on korvpalliplats ja staadion, sh jooksurajad, hüppekastid, jalgpallivärvad.
- koolimaja hoone on heas korras; siiski oleks vaja teha mõningaid renoveerimistöid, nt uus fassaad. Seda saab lahendada koolile tehtava juurdeehituse raames, mille jaoks eskiisprojekt on olemas. Juurdeehituse maksumuseks on kavandatud valla omavahenditest EUR 2 300 000 (sh nii projekteerimine, ekspertiis, ehitustöö) ja see peaks valmima 2023.a.
- ühtlasi oleks vaja kooli ümbruses teha mõningaid arendusi – pole spordivahendite hoidmise ruume, WCd, tatamit.

Kääpa Põhikool

Hoonete seisukord:

- koolimaja paikneb 2002.a renoveeritud hoones, millele samal aastal ehitati ka juurdeehitus.
- koolimaja hoone on heas korras, suurt renoveerimist pole vaja teha. Plaanis on kohandada osad ruumid ümber kogukonna raamatukoguks, kuna seni paiknes raamatukogu Kääpa hooldekodu majas, aga hoone läheb terves ulatuses hooldekodu käsutusse. Ühtlasi on vaja korrastada kooli staadion. Lisaks oleks vaja rajada ruumid tehnoloogiaõppeks (uue rajatava kuuri juures) ja tüdrukute käsitööks.

Osula Põhikool

Hoonete seisukord:

- koolimaja paikneb alates 1994.a majas, mis oli esialgu mõeldud Võhandu kolhoosi kontoriks, mida renoveeriti 2008.a (tööõpetuse ruumid, köök ja söökla) ja millele on tehtud juurdeehitus 2008.a (spordisaali ja õppeklassidega). Kooli territooriumil on täismõõtmeline spordiväljak, mis renoveeriti 2012. aastal. Koostöös Osula Külaseltsiga on rajatud suusarada.
- koolimaja hoone on heas korras. Lähiaastatel on kavandatud õppehoone ruumide suuremahuline kaasajastamine. Juurde peaks looma rekreatsiooniruumi ning võimalik peaks tegema juurdeehituse.

Orava Kool

Hoonete seisukord:

- Koolihoone üldiselt heas korras, va senine küttesüsteem, mida on vaja välja vahetada perioodil 2021-2021 maaküttelahenduse vastu, maksumusega EUR 100 000 valla omavahenditest. Samuti tuleb majasisesed torustikud välja vahetada. Lisaks peaks parandama internetiühendust. Kooli juures on staadion, mis on ka heas korras.

Parksepa Keskkool

Hoonete seisukord:

- koolimaja paikneb 1938.a ehitatud hoones, millele on tehtud 3 juurdeehitust – 1966, 1991, 1992 (võimla), 2006.a renoveeriti söökla ja 2009.a renoveeriti koolihoone, 2006.a valmis kunstmurukattega jalgpalliväljak ja 2019.a valmis kooli õuealal uus spordiväljak.
- Koolihoone üldiselt heas korras. Siiski oleks vaja ventilatsioonisüsteem rekonstrueerida (sh lisada juurde filter), maksumusega EUR 100 000 valla omavahenditest aastatel 2021-2023. Samuti vajavad koolimaja ruumid vajavad pisiremonti, ruumides olev tehnika vajab uuendamist, eriti arvutid. Lisaks sellele oleks vaja teha korda staadion, mis hinnanguliselt läheks maksma EUR 20 000.

Vastseliina Gümnaasium

Hoonete seisukord:

- koolimaja paikneb 1975.a ehitatud hoones, millele on tehtud juurdeehitus 1994.a (katlamaja), 1996.a renoveeriti koolimaja A-korpuse katus. Samuti on renoveeritud võimla, tööõpetusruumid, aula. Rajatud on multifunktsionaalne plats, kus saab ka talvel nt uisutada (spetsiaalne kate).
- koolihoone on heas korras, lähiaastatel ei vaja suures mahus investeeringuid, kuna juba varasemalt on rida töid tehtud. Koolihoonest väljaspool paigutatakse bussipeatus turvalisemasse kohta - asfalteeritakse tee noortekeskuse vahel. Väiksematest töödest oleks jooksurada korda teha, aga see oleks võrdlemisi mahukas töö.

Vastseliina Muusikakool

Hoonete seisukord:

- koolimaja on uusehitus/vana hoone
- lähiaastatel ei vaja suures mahus investeeringuid

Puiga Lasteaed

Hoonete seisukord:

- lasteaed paikneb 1971.a ehitatud hoones, mida on renoveeritud 2013.a
- lasteaiahoone on käesolevaks hetkeks juba kitsaks jäänud, kuna piirkonda tuleb juurde palju noori peresid, kes on kolinud Võru linnast välja elama. Ruumikitsikuse lahendab Puiga Põhikoolile tehtav juurdeehitus, kuhu paigutatakse ümber 1 rühm (koolieelikud). Väljaspool lasteaiahoonet on kitsaskohaks õueala, mis on liiga väike. Seda saaks laiendada, kui õnnestub läbi rääkida kõrvalasuva eramaa omanikuga, et osa sellest saaks lasteaiale.

Väimela Lasteaed

Hoonete seisukord:

- lasteaed paikneb 1989.a ehitatud hoones.
- Hoone on üldiselt heas korras, kuid siiski oleks vaja teha rida parendustöid, st sobitusrühma ruumides. Lasteaia hoones on üsna palju ruume, mida saaks kasutusele võtta (nt roboti-karingi jaoks), kui teha vajalikud renoveerimistööd (nt kelder, mis on seni veel muldpõrandaga). Mänguväljaku uuendamine on plaanis 2021.a.

Parksepa Lasteaed

Hoonete seisukord:

- lasteaed paikneb 1973.a ehitatud hoones, osaliselt rekonstrueeritud.
- lähiaastatel vajab/ ei vaja suures mahus investeeringuid - ...

Vastseliina Lasteaed

Hoonete seisukord:

- lasteaed paikneb vanas hoones (Vastseliina Gümnaasiumi endine internaat), mida renoveeriti 1998a (1.korrus) ning seejärel põhjalikult 2014-2015.a
- lähiaastatel vajab/ ei vaja suures mahus investeeringuid - ...

Lasva Lasteaed

Hoonete seisukord:

- lasteaed paikneb 2015.a ehitatud (energiatõhus) hoones
- lähiaastatel vajab/ ei vaja suures mahus investeeringuid - ...

Sõmerpalu Lasteaed

Hoonete seisukord:

- lasteaed paikneb 1971.a ehitatud hoones, osaliselt rekonstrueeritud.
- lähiaastatel vajab suures mahus investeeringuid – kavas on ehitada aastatel 2022-2024 uus lasteaiahoone koos välisosaga (käiguteed, platsid jm), maksumusega EUR 1 700 000, millest valla omafinantseering on EUR 1 000 000 ja EUR 700 000 on kavas taotleda EL vahenditest (eeldatakse, et ka EL uuel finantsperioodil 2021-2027 avatakse EL sisese kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise vahenditest rahastatav sarnane meede nagu senine „Kovi hoolekandeesutuste hoonetes energiatõhususe ja taastuenergia kasutuse edendamine“¹⁴).

Võru valla haridusruumis tegutseva kogukonna hoiakute/arusaamade väljaselgitamiseks korraldati 2020. sügisperioodil fookusgrupiseminarid.

Fookusgrupiseminaride käigus¹⁵ kaardistati baasmudeli rakendamisega kaasnevaid toimetegureid. Kuivõrd baasmudeli rakendamine ongi *status quo*-strateegia sisu, pole tarvidust nende põhjal eraldi ristseoseid luua, et mõtestada vastavat tegevuskava raamistavaid strateegiaid.

¹⁴ Vt <https://www.rtk.ee/toetused/toetuste-rakendamine/sotsiaalne-taristu-ja-toetused/kovi-hoolekandeesutuste-hoonetes>

¹⁵ Vt lisa 1.

Baasmudeli SWOT ¹⁶	
Tugevus	Nõrkus
<ul style="list-style-type: none"> ■ senituntud ja tuttav lahendus, seetõttu ka turvaline elanikele ■ haridusvõimalused on lastele-noortele kodulähedased ■ kogukonnakeskuste rohkus, mille funktsiooni haridusasutused täidavad 	<ul style="list-style-type: none"> ■ uuendusi raske läbi viia – mugavustsoon takistab ■ haridusasutuste eelarveraskused ■ õpetajate ja tugispetsialistide puudus ning koormuspõhine killustamine ■ ääremaastumise võimendumine
Võimalus	Oht
<ul style="list-style-type: none"> ■ senise toimetumudeli (baasmudeli) muutmine ■ kogukonna kaasamine ■ nõ. „väikese kooli“ tulemusliku mudeli rakendamine ■ ääremaastumise tagasipööramine 	<ul style="list-style-type: none"> ■ hariduse kvaliteedi langus ■ elanikkonna kahanemine ning haridusasutuste sulgemine ■ koolide riigipoolse rahastamise muutus ■ probleemid haridusasutuste kulutõhususega

Tabel 11 Baasmudeli SWOT tabel

Allikas: 19.10.20 ja 21.10.20 läbi viidud fookusgrupiseminarid

Suure tõenäosusega ei saa baasmudeli rakendamisel arvestada riigipoolsete investeeringutega haridusasutuste infrastruktuuri kaasajastamise, kuivõrd see on otseses vastuolus Koolivõrgu programmi eesmärkidega ning uuringus „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ (Põder jt 2014) välja toodud koolivõrgu prognoosiga.¹⁷ Nimelt on vastavas analüüsis esitatud riigipoolne ootus gümnaasiumiastme koolide arvu vähendamise osas (Võru maakonna lõikes peaks jääma maksimaalselt 2 G3 gümnaasiumi) ning Koolivõrgu programmi raames keskharidusastme lahutamiseks põhiharidusastmetest ja koondamiseks riigigümnaasiumidesse. See asjaolu toodi välja ka fookusgrupiseminari käigus Sõmerpalu piirkonna osas – ainus allesjäänud Osula Põhikool kool ei saanud riiklikku rahastust taristu investeeringuteks põhjendusega, et Sõmerpalu vald liitub kohe Võru valla-ga, kus on alles jäetud riigigümnaasiumi loomisest hoolimata KOV pidamisel olevates koolides gümnaasiumiastmed. Senise tegutsemispraktika vaatlus näitab, et riigipoolsed investeeringud on sellise iseloomuga olukorras võimalikud ainult riiklikul tasandil võimuerakondliku otsusena, mida tuleks tegevuste planeerimisel arvesse võtta.

Koolitransport ei vaja baasstsenaariumi puhul suuri muudatusi. Nii valla pool korraldatud koolibuss kui kohalikud liinid suudavad tagada õpilaste transpordi kodunt kooli ja tagasi. Ainukene kitsaskoht on bussiringide pikkus osade koolide õpilaste transpordil¹⁸, mis takistab nende osasaamist huviringide tööst pärast koolipäeva.

¹⁶ Koostatud fookusgrupiarutelude alusel, valitud kuni 4 enim esile toodud tegurit.

¹⁷ Vt <http://www.praxis.ee/tood/koolivork/>

¹⁸ Läbiviidud intervjuudes toodi see välja Osula Põhikooli ja Parkesepa Keskkooli puhul.

2.2. Stsenaarium 2: Konkurentsitudeli rakendamie

Konkurentsitudeli tuleneb Praxise uuringus „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu anal us aastaks 2020“ (P der jt 2014) osutatud teisest strateegiast - vabaarengustrateegiast. Konkurentsitudeli e. „Visamad j avad viimasena ellu“ ilmestab, et see strateegia on suunatud tegevustele, mille kohaselt koolipidaja laseb koolidel vabakonkurentsisis inimvara (st õpilased ja lastevanemad) ja õpilastega kaasas k iva „pearaha“ pärast omavahel võistelda. Võru valla jaoks tähendab see haridusasutuste konkureerimist nii omavahel kui Võru linna haridusasutustega, sh ka erinevate piirkondade omavahelist poliitilist konkureerimist.

Põhimõtteline erinevus võrreldes baasitudeliga on kindlate mõõdikutega piiri seadmine, millest alla poole „kukkumisel“ loetakse haridusasutus eluj uetuks ja/või üldist haridusteenuse osutamist kahjustavalt koormavaks. Sel juhul haridusasutus suletakse vastavalt regulatsioonidele või vaheastmena - liidetakse teise haridusasutusega, et maandada senise koolitee järsku muutust (vt nt Lisa 2 p.1.1.2). Konkurentsitudeli erijuhtumina esineb, hariduskulude ennetava optimeerimise (ning Koolivõrgu programmi abik lbulikkuse tunnuste saavutamise) eesmärgil toimuv, haridusasutuste arvu otsustuse korras vähendamine.

Konkurents eeldab v istlemist mingite näitajate alusel. Näitajate valikul tuleb vastavalt käesoleva anal usi lähteülesandele lähtuda tasakaalu saavutamisest hariduse kvaliteedi, kättesaadavuse, hariduskulude tõhususe ja kogukonna vajaduste vahel. Samuti tuleb arvestada mõjukate v listeguritega, nagu „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu anal us aastaks 2020“ prognoosil põhinevad Haridus- ja teadusministeeriumi ootushoiakud, mis seavad täiendavad tingimused haridusasutuste konkurentsivõime hindamisel.

Teguriteks/m  dikuteks, mille alusel otsuseid teha on seega:

- koolivõrgu prognoositudelid
- hariduse kvaliteedi hindamisel 8 näitaja põhine m  duvahend¹⁹:
 - 1) kooli keskmine eesti keele eksami tulemus;
 - 2) kooli keskmine matemaatika eksami tulemus;
 - 3)  pilaste ja õpetajate suhtarv ehk õpilasi õpetaja kohta;
 - 4) kvaliteedinõuetele vastavate õpetajate osakaal koolis;
 - 5)  pilaste ja tugispetsialistide suhtarv ehk õpilasi tugispetsialisti kohta;
 - 6) nooremate kui 30aastaste õpetajate osakaal koolis;
 - 7) nende õpilaste, kes katkestavad õpingud III kooliastmes (7.–9. klass), osakaal;
 - 8) nende õpilaste, kes ei j tka õpinguid üheski üldharidus- ega kutseõppeasutuses, osakaal.
- haridusasutuste kulutõhususe mõõdetavad näitajad, sh koolivõrgu programmi tulemusm  dikud²⁰ (sh kaasajastatud haridusasutuste ruutmeetrite arv)
- hariduse kättesaadavus
- kogukonna huvide, sh regionaalpoliitiliselt, mõõdetavad näitajad

Fookusgrupiseminarides toodi „Visamad j avad viimasena ellu“ e. konkurentsitudeli hindamisel

¹⁹ Vt Elukestva  ppe Strateegia 2020 vahehindamine, lk <http://www.praxis.ee/tood/elukestva-oppe-strateegia-2020-vahehindamine/>, lk 182

²⁰ Vt Koolivõrgu programm, https://www.hm.ee/sites/default/files/3_kooliv_progr_2020_23.pdf

haridusvaldkonna võtmeisikute poolt välja järgmised mõõdetavad tunnused, mille alusel määrata kooli/lasteaia jätkusuutlikkus (järjekorras äramärkimiste arvu alusel):

- õpilaste arv
- kvalifitseeritud õpetajate olemasolu
- formaalse dokumentatsiooni tunnused: (sisulised) arengukavad, kinnitatud õppekavad, aruanded (sh sisehindamine), välishindamine
- rahuolu-uuringud
- kulu õpilase kohta
- õppetulemused, õpilaste edasiõppimine pärast gümnaasiumi ja põhikooli
- õpikeskkond (materiaal-tehniline)
- asukoht
- töökohtade arv

Nagu näha, langevad enamus tunnustest kokku eelpool välja toodud tunnustega, mis näitab seda, et Võru valla haridusega tegelevas professionaalses kogukonnas on valmisolek vähemalt arutada konkurentsitud rakendamise seotud teemasid.

2.2.1. Koolivõrgu prognoosiga 2020 arvestamine

Koolivõrgu optimeerimise prognoosid/ootused on esitatud Praxise analüüsis „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ (Põder jt 2014)²¹, kus täpsemad maakonna täpsusega andmed on esitatud lisades olevates tabelites (vt ka Lisa 3 p. 2.1. ja p. 4.). Selle kohaselt on Võru maakonna hõreasustusega (< 8 in/km²) KOVide/piirkondade puhul koolivõrgus kokku - 2 A6 (st 6-kl) kooli, 2 PK st põhikooli. Maakonna piirkondade asustustiheduse jaotus on võetud analüüsist „Võrumaa koolivõrgu analüüs ja lähtekohad selle arendamiseks“ (Annus jt 2009)²².

Hõreasustusega piirkonnas asuvad Võru maakonna lõikes Orava kool (A6), aga ka Haanja kool-lasteaed, Misso kool-lasteaed (A6), Mõniste kool-lasteaed, Rõuge põhikool, Varstu kool-lasteaed ning Värska gümnaasium ja Mikitamäe kool.

Seega konkureerivad kahele 6-klassilisele koolile ja kahele põhikoolile kaks A6 kooli ning viis põhikooli ja üks täistsükli gümnaasium. Kuivõrd konkurents on kolm valda, siis on tõenäoline, et eeldusel, mille järgi peaks iga vald saama oma õiglase osa, jääb Orava kool-lasteaia allesjäämine vaidluste alt välja.

Keskmise asustustihedusega (8–500 in/km²) KOVide/piirkondade puhul on optimaalses koolivõrgus prognoositud kokku - 1 A6 kool ja 6 PK kooli.

Keskmise asustusega piirkondades asuvad Võru valla koolidest Osula, Puiga ja Lasva põhikoolid ning Parksepa Keskkool ja Vastseliina Gümnaasium.

Lisaks on siin kategoorias Antsla Gümnaasium, Kuldre kool ning viimase haldusterritoriaalse reformi käigus maakonnaga liitunud Setomaa vallast Mikitamäe kool.

Seega konkureerivad ühele 6-klassilisele koolile ja kuuele põhikoolile, ehk siis 7 koolimajale, 8 kooli,

²¹ http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42951/HTM_koolivorgu_prognoos2020_tervikraport_29042014.pdf?sequence=1

²² http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40951/Uld_Kooliv_Vorumaa.pdf

neist 3 G12 kooli (kui jätta sisse arvestamata Värška gümnaasium, mis konkureerib hõreasustusega kategoorias).

Tiheasustusega (> 500 in/km²) KOV koolivõrgus on ette nähtud - 3 PK kooli ja 2 G3 (st puhas gümnaasium) kooli (või 2 A6 kooli ja 3 PrG (st progümnaasiumi), kus Võru linnas realiseerus esimene variant. Sealjuures on võib olla kaalutlusteks oluline tegur, et kasutamata jäi ühe G3 gümnaasiumi „vabakaart“, mis võib olla läbirääkimiste või piirkondliku konkurentsi koht Võru maakonna nelja gümnaasiumiastet omava kooli vahel, vastavalt Parksepa, Vastseliinas, Värskas ja Antslas.

Koolivõrgu prognoosiga kaasnevad HTMi ootused ning neist tulenevad hoiakud on välistegur, millega tuleb kindlasti arvestada kõigi konkurentsitudeli all-stsenaariumide puhul. Samas tuleb arvestada, et eelmise prognoosi lõpudaatumiks on 2020. aasta ning oodata on uue perioodi, värskete demograafiliste andmete pinnalt tehtud, prognoosi, mis võib omakorda kitsendada valdade senist „hingamisruumi“.

2.2.2. Stsenaariumivariandid

Stsenaarium 2.1: Vabaarengu mudelivariandi rakendamine

Koolivõrgu prognoos 2020 ei sea väga suurt survet olemasolevatele haridusasutuste hoonete/koolimajade arvule, kuna varasematel perioodidel on praeguse Võru valla territooriumil koolide arvu juba vähendatud. Küll aga näitab baasmudelis esitatud prognoos²³, et seniste tendentside jätkumisel vala hariduskulud kasvavad, kusjuures omakulude osakaal kasvab kiirenevalt. Kui ei teki praeguse seisuga tundmatu päritolu ressursside juurdetulekut, olgu siis valla omatulubaasi või haridustoetuste pearaha (ehk laste arvu) suurenemise näol, tuleb konkurentsitudeli puhul rakendada täiendavaid tureid/mõõdikuid, mille alusel teha koolivõrgu optimeerimise otsuseid.

Peatüki 2 alguses toodud hariduse kvaliteedi näitajate andmed teevad kooli alleshoidmise mõõdikute alampiiri seadmise üsna keeruliseks. Igal juhul pole normeerimine võimalik tõenduspõhiselt, vaid tuleb vastava stsenaariumi valikul määrata poliitiliselt, *ad hoc* otsusena.

Tavalisim mõõdetav tegur/näitaja on seejuures koolis õppivate laste arv. Fookusgrupiseminaridel pakutigi seda indikaatorit kõige rohkemate äramärkimistena, tuues laste arvu piirnäitajateks - kas 70, 90-100 või 130-140. Gümnaasiumiosa hoidmise piirarvuks pakuti vähemalt 10 õpilast. Üks töögrupp pakkus ka laste vähenemise määra %-s, pakkudes piirmääraks 70% (nt 20 -> 8, 100 -> 30 last). Kasutades laste arvu haridusasutuse sulgemise/liitmise otsuse indikaatorina, tuleks arvestada uuringus „Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid“ (Türk jt 2011) välja toodud korrelatsioonidega kooli suuruse ja terve rea kvaliteeditunnuste vahel, mis on jaotanud Eesti koolid (enamasti) kolme rühma²⁴ (vt Lisa 3 p.2), kus laste arvu piirmäärad varieeruvad, näiteks:

- Õpetajate kvalifikatsiooni nõuete täitmise osakaalu seos kooli suurusega (õpilaste arvuga) - kuni 71 õpilasega koolid, 71-263 õpilasega koolid, üle 263 õpilasega koolid;
- Üldhariduskoolide suuruse (õpilaste arvu järgi) seos kooli kogukuludega - kuni 95 õpilasega koolid, 96-210 õpilasega koolid, 211-429 õpilasega koolid, üle 429 õpilasega koolid;
- Üldhariduskoolide suuruse (õpilaste arvu järgi) seos kooli õppekulude osatähtsusega

²³ Vt tabel 10 Võru valla põhitegevuse ja investeerimistegevuste (sh hariduse) kulu prognoos kuni 2030

²⁴ Vt täpsemalt http://www.ester.ee/record=b2723825*est

kooli kogukuludes - kuni 317 õpilasega koolid, 318-591 õpilasega koolid, üle 591 õpilasega koolid;

- Üldhariduskoolide suuruse (õpilaste arvu järgi) seos õpilaste arvuga ühe õpetaja kohta koolis - kuni 86 õpilast koolis, 87-166 õpilast koolis, 167-385 õpilast koolis, üle 385 õpilast koolis;
- Üldhariduskoolide suuruse (õpilaste arvu järgi) ja õpilaste arvu ühe õpetaja kohta koolis seos riigieelarve (REA) eraldise ja tegelike kulude vahekorraga koolis: kuni 12 õpilast õpetaja kohta, üle 12 õpilase õpetaja kohta; kuni 94 õpilasega koolid, üle 94 õpilasega koolid.

Riigi poolselt loetakse ÜKP rakenduskava meetme 1.1 järgi väikekooliks haridusasutust, kus on alla 150 õpilase (vt Lisa 3 p. 3).

Nii praegune, aga eriti prognoositav laste arv koolides²⁵ näitab, et kõik Võru valla koolid jäävad ühtlaselt väikekoolide kategooriasse, kus on väga raske teha vettpidavate kaalutluste alusel tehtavaid otsuseid.

Konkurentsitudeli rakendamisega kaasnevaid tegureid kaardistati fookusgrupiseminaride käigus.²⁶ Nende esialgne hindamine näitab, et töögrupid pidasid tegurite väljatoomisel silmas just vabaarengulist stsenaariumi, mistõttu toome vastava tabeli välja just siin, mitte konkurentsitudeli peatüki lõpus.

SWOT-tegurite vaheliste ristseoste ning nende põhjal strateegiate mõtestamine tegevuskava raamistamiseks, on asjakohane alles pärast põhimõttelist mudeli ning selle realiseerimisvormi valikut ning tegurite pingeritta seadmist olulisuse/tõhususe maatriksi alusel.

Konkurentsitudeli SWOT:	
Tugevus	Nõrkus
<ul style="list-style-type: none"> ■ hariduskvaliteedi tõstmine ■ koolirahva motivatsiooni suurenemine ■ uued lahendused, sh „uus hingamine“ juhtkonnas ■ tänu valikuvõimalusele tugevad ja motiveeritud töötajad, sh õpetajad 	<ul style="list-style-type: none"> ■ turvatunde puudumise ja stressi kahjulikud mõjud ■ ääremaastumise võimendamine ■ hariduse taseme langemine oportunistliku rabelemise tagajärjel ■ ebavõrdsest õpilaste kohtlemisest tulenevad probleemid
Võimalus	Oht
<ul style="list-style-type: none"> ■ muuta haridusasutuste senist toimemudelit ■ muutuda koolidel veel tugevamaks ■ õpilase jaoks lisandväärtuste loomine ■ õpikeskkonna kaasajastamine ja hariduse kvaliteedi tõus 	<ul style="list-style-type: none"> ■ muutuvad väärtushinnangud viivad fookuse peamiselt/tähtsaimalt ära ■ ääremaastumine ■ kogukonna negatiivsed reaktsioonid pideva konkurentsi tingimustes

Tabel 21 Konkurentsitudeli SWOT tabel
Allikas: 19.10.20 ja 21.10.20 läbi viidud fookusgrupiseminarid

²⁵ Vt tabel 6 Indikatiivne õppekohtade vajadus põhikoolides Võru valla õppeasutustes

²⁶ Vt lisa 1

Vabaarengu strateegia miinused

Võru valla jaoks tähendab vabaarengu mudeli rakendamine eelduslikult ääremaastumise süvenemist, eriti Orava piirkonnas, kuna koolimajade tervikuna sulgemine ohustab just seal asuvat kooli. Regionaalpoliitiliselt tähendaks kooli sulgemine aga terve piirkonna laste haridusele ligipääsu halvenemist ning vajadust valla poolseteks lisakulutusteks asjakohase koolitranspordi korraldamisel.

Vabaarenguliste sulgemisotsuste piiri seadmisel tuleb arvestada ka sellega, et tõenduspõhisusega, *ad hoc* otsuste puhul on lahti võimalus nende edukaks vaidlustamiseks lastevanemate kogukonna poolt, vajadusel kohtu korras. Koolivõrgu korrastamisprotsesside venimine tähendab aga baas- mudelis nähtud hariduskulude suurenemise jätkumist samal ajal, kui vallas tervikuna piirkondade ja võimukandjate vahelised suhted halvenevad.

Arvestada tuleb ka sellega, et riikliku keskhariduse võimaldamise poliitika mõjul tuleb suure tõenäosusega sulgeda kas Parksepa Keskkooli või Vastseliina Gümnaasiumi (või mõlema) gümnaasiumiosad. See tähendaks, et nendes koolides väheneks õpilaste arv (2020. a. arvandmete järgi) Vastseliina Gümnaasiumis 264-lt 212-le ning Parksepa keskkoolis 325-lt 204-le, millele lisandub laste arvu vähenemise ning õpirände mõju, eriti Võru linna lähi-/tõmbepiirkonnas.

Viimase, kuid olulise tegurina - vabaarengu strateegia rakendamisestsenaarium ei päästa valda eelarvesurve, võrreldes baas- mudeli rakendamise strateegiaga. Rahalise kokkuhoiu mõttes lahendust pakkuva efekti tekkimist pole ühestki vaatest näha.

Stsenaarium 2.2. Otsustuskorras koolivõrgu optimeerimine

Praxise aruandest „Elukestva õppe strateegia 2020 vahehindamine“ (Haaristo jt 2019)²⁷ leiame, et koolivõrgu korrastamisel polnud mõju haridusasutuste õppe kvaliteedile võimalik tuvastada. Samuti on hariduse kvaliteedi mõistesisu osas Eestis liiga suur segadus, et seda saaks võtta arvesse vettpidava kaalutlustegurina (vt ka Lisa 3 p. 4). Samuti nägime stsenaariumi 2.1. puhul, et järkjärguline koolivõrgu kokku tõmbamine ei anna soovitud majanduslikku efekti, lisaks on ennustatav Võru linna koolide konkureeriv tõmbemõju laste arvu vähenemisest tingitud vabanevate õpilaskohtade näol. Seega on soovitatav otsustuskorras koolivõrgu optimeerimise stsenaariumi rakendamisel lähtuda valla, kui terviku, haridusteenuse kulutõhususe ja kogukonna huvidega arvestamise põhimõtetest, pidades seejuures silmas kogukonna huvide all õpilaste ja lastevanemate huve haridusteenuse kättesaadavuse osas²⁸ ning Võru linna koolide konkurentsiturit laste õpiliikuvuse mõjutajana linna lähipiirkonnas.

Vähima mõjuga ääremaastumisele ja koolitranspordi kuludele ning suurima mõjuga hariduskulude vähendamisele on mõne linna lähipiirkonna kooli sulgemine. Võru linna lähipiirkonnas asuvad Parksepa Keskkool ning Puiga ja Kääpa põhikoolid.

Nende koolide pidamise kulude omavahelisel võrdlemisel on suurim hariduskulude maht absoluutnumbrites Parksepa Keskkoolil:

²⁷ <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/05/Elukestva-õppe-strateegia-vahehindamise-aruanne.pdf>

²⁸ Vt Elukestva Õppe Strateegia 2020 vahehindamine, lk <http://www.praxis.ee/tood/elukestva-oppe-strateegia-2020-vahehindamine/>, lk 147.

	Puiga Põhikool	Kääpa Põhikool	Osula Põhikool	Orava Kool	Parksepa Keskkool	Vastseliina Gümnaasium
2020	870 584	811 324	671 800	318 879	1 361 117	1 123 448
2021	875 450	816 348	675 841	320 929	1 368 935	1 130 174
2022	912 646	849 803	703 836	333 891	1 426 569	1 177 069
2023	953 720	886 602	734 665	348 125	1 490 152	1 228 723
2024	988 641	917 968	760 922	360 270	1 544 242	1 272 710
2025	1 023 214	949 119	786 975	372 347	1 597 837	1 316 349
2026	1 059 305	981 607	814 154	384 939	1 653 772	1 361 876
2027	1 096 991	1 015 500	842 515	398 069	1 712 164	1 409 386
2028	1 136 352	1 050 866	872 118	411 766	1 773 137	1 458 978
2029	1 177 472	1 087 780	903 025	426 056	1 836 822	1 510 756
2030	1 220 116	1 126 039	935 064	440 863	1 902 858	1 564 433

Tabel 22 Võru valla üldhariduskoolide hariduskulude (ilma investeringuteta) prognoos 2020-2030

Allikas: Algaanded Võru vald, prognoositavad andmed Rahandusministeeriumi pikaajaline finantsprognoos kuni 2070²⁹

Sarnaselt kogusummale on Võru valla kulud õpilase kohta on kõrgeimad Parksepa keskkoolis - 4693 eurot, võrdluseks Puiga põhikoolis 1659 eurot ja Kääpa põhikoolis 2365 eurot.³⁰

Parksepa Keskkooli võimalikult lühikese ajaline (kuni 2023) sulgemine annaks hariduseelarvele püsivat kokkuhoidu ca 220 000 euro (majandamiskulud 2019.a) ulatuses aastas, millele lisandub osa töajookuludest (hetkel kokku ca 1 000 000 eurot aastas), kuna ainult ametikohti läheb koos õpilastega üle teistesse haridusasutustesse.³¹ Selle valiku kasuks räägib ka alternatiivse, riigi poolt rahastatava kutsekeskharidust võimaldava haridusasutuse - Võrumaa Kutsehariduskeskuse - paiknemine Väimela-Parksepa kaksikasulas.

Õpilaskohtade puudust Võru valla teistes haridusasutustes Parksepa Keskkooli sulgemisega ei teki, kuna laste arv väheneb edaspidi enamikes Võru valla piirkondades.³² Ühtlasi vabanevad suure tõenäosusega ka Võru linnas kohad koolides, kuna aastaks 2035 väheneb elanike koguarv seniselt 11 727-lt optimistlikuma stsenaariumi korral ca 11 000-le ja pessimistlikuma stsenaariumi korral ca 9500-le.³³ Täpsemat prognoosi Võru linna koolide lõikes vabanevate õpikohtade lõikes pole käesoleva analüüsi (ja sellega kaasnevate volituste) raames võimalik teha.

Seetõttu tuleb pigem arvestada sellega, et tulevikus võivad Võru linna koolide konkurentsitõmbesse sattuda lisaks ka Puiga ja Kääpa põhikoolid. Nimetatud asjaolu ilmnemise võimalikkust toetavad uuringus „Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid“, aga samuti Praxise raportis „Elukestva õppe strateegia vahehindamine“ tehtud tähelepanekud, mille kohaselt on õpi-

29 https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/prognoos_kuni_2070_-_07.10.2020.xlsx?download=1

30 Vt joonis 18 Üldhariduskoolide kulud õpilase kohta 2019

31 Vt tabel 4 Võru valla haridusasutuste töajooku ja majandamiskulud 2018-2019.

32 Vt tabel 8 Indikatiivne õppekohtade vajadus põhikoolides Võru valla õppeasutustes.

33 Vt Võru linna arengukava 2017-2035, https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4260/9201/7003/Lisa_1.pdf

laste õpiedukus korrelatsioonis kooli suuruse ning linnalisusega. Samas raportis välja toodud kvalitatiivse uuringu kirjelduses Viljandimaa kooli- ja vallajuhtidega, tõid viimased linnakoolide ja riigigümnaasiumi mainekujundusliku eelistamise nende jaoks negatiivse momendina eraldi välja.

2.3. Koostöömudel

Erinevalt baas- ja konkurentsimudelitest, mida saab rakendada olemasoleva olukorra põhiste *ad hoc* lahendustena, nõuab koostöömudeli rakendamine strateegilise kavandamise täistsükli, mis tähendab sisuliselt Võru valla haridus- ja noorsootöö arengukava väljatöötamist.

Koostöömudel e. „Kohandumine tähendab muutumist“ tugineb väljavaadetele, kellega ja milliste põhimõtete alusel ning millistes strateegiates suudetakse kokku leppida.

See tähendab kohaliku omavalitsuse jaoks passiivse “terviklike koolikarpide” võrgu kontseptsiooni asendamist proaktiivse innovatsioonivõrgustiku kontseptsiooniga,³⁴ kus võrgustikuliikmetest piirkondlikud haridusasutused kohanduvad rolli-/spetsialiseerumispõhiselt. Üheks võimaluseks on seejuures asutuste piirkondliku optimeerimise asemel spetsialiseerumine haridusastmete põhiselt.

Eelduseks on koostöise ühisruumi loomine Võru linna, aga ka riigi haridusasutustega (riigigümnaasium ja kutsehariduskeskus) ning kindlasti teiste Võru maakonna valdadega. Koostöömudeli puhul tuleb arvestada ümbritseva taustsüsteemiga, nagu riiklike strateegiate eesmärgid, HTMi seisukohad hüpoteetilise koolivõrgu parameetrite osas, 21. sajandi oskuste kontseptsiooni rakendamine NÕK/MÕK mudeli näol, töö- ja elukoharännete mõju, lähinaabrite haridussüsteemi vastastikmõju jms.

Nii seniste kui uute riiklikes arengudokumentide osas, tuleks arvestada järgmiste momentidega.

Haridusvaldkonna arengukava 2035 järgi:

- kohalikul omavalitsusel, kelle pädevuses on põhihariduse korraldus, tagada kodulähedane õpe vähemalt põhikooli esimeses ja teises kooliastmes. Kahaneva rahvastikuga piirkondades tuleb kolmanda kooliastme õpe tagada vähemalt omavalitsuse suuremates keskustes, sh kindlustades vajaduse korral õppes osalemist toetavad teenused, nt transpordi;³⁵
- arengutõuget vajavatele piirkondadele luua erilahendused, mis arvestavad piirkonna kultuurikeskkonna ja arengutaustaga;³⁶
- nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtteid rakendatakse kõigil haridustasemetel ja -liikides;³⁷
- pakkuda õpetajatele, õppejõududele ja tugispetsialistide turvalist ja motiveerivat töökeskkonda ning konkurentsivõimelist töötasu, mis arvestab teiste sektorite ja valdkondade palgatasemega.³⁸

³⁴ Vt lisa 3, p. 1.5.

³⁵ Vt tegevussuund 1.1, lk 13, vt https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_2035_29.10.2020_riigikogusse.pdf

³⁶ Sama, lk 12

³⁷ Sama, vt tegevussuund 2.1, lk 18.

³⁸ Sama, vt tegevussuund 2.4, lk 20.

Koolivõrgu programmi järgi riigigümnaasiumi asutamisel korrastatakse piirkondlik gümnaasiumivõrk. Piirkonnaks on eelkõige riigigümnaasiumi asukohaks oleva kohaliku omavalitsuse territoorium, eelistatult kogu maakond.³⁹ Ühtlasi sätestab koolivõrgu programm detailselt ära põhikoolidesse investeerimise tingimused.⁴⁰

Välja toodud riigipoolsete suundumustega tuleks kindlasti arvestada Võru valla haridusruumi terviklikul kujundamisel, kuivõrd tegemist on jõuga, millest pole pääsu. Küll aga on võimalus neid suundumisi kasutada kogu Võru maakonna kohalike omavalitsuste koostöisel tegutsemisel ning asjaomaste riigiasutuste kõnetamisel, muutmaks kaasnevaid ohte võimalusteks.

„Kohandumine tähendab muutumist“ mudelit arutati fookusgrupiseminaridel, kasutades „Disney maja mõttetalgu“ meetodit⁴¹ ja toetudes abiküsimustele:

- Kelle vahel toimuks kõige tõenäolisem koostöö?
- Mil moel see koostöö väljenduks? Milline oleks rolli- ja tööjaotus?
- Millised võiksid olla selle mudeli „legoklotsid“, st vastastikku ühilduvad terviktükid?
- Kas haridusasutuste võrk või võrgustik? Kuidas see välja näeks?

Tabelis on välja toodud koondkokkuvõtte ainult visiooniloome etappides välja käidud mõttevisanditest,⁴² jättes välja praktilise tegevuskavandamise ning riskianalüüsi etappide harjutused, mis olid liiga ebaühtlased, et neid eraldi välja tuua:

Mudeli „legoklots“	Koostööpartnerid	Loodav väärtus
Õpilasekeskne koostöövõrgustik - anda võimalus õppija individuaalse õpitee välja kujundamiseks ning teostamiseks	KOVid, kogukonnad/ettevõtjad, ülikoolid, huvikoolid, kodud, tugikeskused, õpetajad/koolid	Õpilasele suunatud õpitegevused: <ul style="list-style-type: none"> ▪ õppija digilugu ▪ individuaalne õpitee ▪ koolideülesed videotunnid ▪ e-kursused ▪ koolideülesed õpipäevad ▪ lektorite külalistunnid ▪ Teaduskooli tegevustes osalemine

³⁹ Vt Koolivõrgu programmi seletuskiri, lk 6, https://www.hm.ee/sites/default/files/3_kooliv_progr_2020-23_seletuskiri_dets19.docx.pdf

⁴⁰ Sama, vt lk 6-7.

⁴¹ Kuna koostöömudelit nii selgepiirilisena, kui on eelmiste mudelite puhul, veel pole (kuna see on sisuliselt valla arengu kavandamise teema), siis ei kasutatud SWOT analüüsi.

⁴² Vt lisa 1.

<p>Hariduskeskused, mis liidavad piirkonna tegusamad jõud hariduse nüüdisajastamiseks</p>	<p>Üldhariduskoolid, lasteaiad; kutsehariduskeskused; tööandjad/ettevõtted.</p>	<p>Ühise toimeruumi loomine nüüdisaegse õppekava arenduseks:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ühise visiooni ja ühisosa loomine, töö sisus selguse loomine ▪ tihedam koostöö ettevõtjatega, nt koolitused, teenused „hea hinnaga“ ▪ koostöö ülikoolidega, nt õppejõud lektoriteks ▪ ühine õppekavaarendus, lõimitud õpe ▪ keskselt progümnaasiumi loomine ja rahastamine
<p>Haridusasutuste võrgustiku kujundamine selliselt, et kodulähedastes haridusasutustes toimub I-II kooliastme õpe ning keskselt luuakse progümnaasium</p>	<p>Haridusasutuste erinevad pidajad.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ progümnaasiumis tugevalt toetatud karjääriõpe + lisavõimalused ▪ progümnaasiumis kvalifitseeritud õpetajate ja tugispetsialistide palkamiseks rahaliste vahendite koondamise mastaabiefekt ▪ gümnaasiumiastmel ühised e-kursused ▪ omavalitsuspiiride ülene spetsialistide ühiskasutus/jaotus ▪ õpilastranspordi probleemide ühised lahendused
<p>Tugiteenuste keskus, mis tagab piirkonna tugiteenuste kättesaadavuse igas haridusasutuses</p>	<p>Koolid, Lõuna-Eesti haigla, Värska tervisekeskus, Väimela tervisekeskus, Võru vald, Võru linn, lasteaiad.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kohapealsed tugiteenused lastele ja lastevanematele (nõustamised, teraapiad) ▪ Tugiteenused spetsialistidele, sh ühtlane ja terviklik töökoormuse jaotus ▪ Haiglate/tervisekeskuste poolsete vajalike teenuste võimaldamine koostöös tugiteenuste keskusega ▪ Lasteaedade ja koolide omavaheline sildamine lapse vajaduste seisukohalt (fookuses kõik lapsed ja nende lapsevanemad, samuti asjaosalised tugispetsialistid)

<p>Õpikeskkonna kaasaegseks loomine</p>	<p>Kogukond, ettevõtjad, lapsed/noored</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tühjaks jäänud ruumide kaasajastamine, et luua võimalusi ühistegevusteks, sh muuta erinevateks „bändiruumideks“, kus kasutada erinevaid koostöö võimalusi ▪ Luuakse ruum uute/paremate teenuste osutamiseks ▪ Osaleda saavad <u>kõik</u> huvilised, mitte vaid andekad lapsed/noored ▪ Luuakse noorte ühiselt tegutsemist ärgitav/võimaldav keskkond ▪ Huvigruppe kaasatakse tegevuste igas etapis
<p>Ühistegevus/ logistika, -koolitused ja -turundus</p>	<p>Koolid/lasteaiad, lapsevanemad, õpilased, huviharidusasutused, noorteorganisatsioonid, kutseõppeasutused, ülikoolid. Samuti koostööst huvitatud ettevõtjad puidu-, põllumajandus-, metalli-, toidlustus-, turismisektoritest piirkonnas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lapsevanemate ja õpilaste kaasamine kooli(de) otsustesse, tegevustesse, üritustesse ▪ Kooli(de) atraktiivsemaks muutmine koostöös ettevõtjatega, nt tööõpetus ettevõtetes, õpe juhilubade omandamiseks, kokanduse praktikad ▪ Koostöö ülikoolidega (nt praktikabaasi rollis) ▪ Haridusasutuste õpitegevuste paindlikkus ja koostöö teiste asutustega (huvikool, noorkotkad jms) ▪ Õppevisiidid teistesse piirkondadesse, kus on toimiv süsteem. Koolituste, õppevisiitide läbiviimiseks projektitoetuste küsimine ▪ Läbiv ühisturundus ja turunduskoolitused ▪ Läbimõeldud ühislahendused õpilastranspordi korraldamiseks. Transpordikompensatsioon kooli ja kodu vahel liikumiseks

<p>Huvi-, üld- ja kutsehariduse omavaheline lõimimine</p>	<p>Lapsevanemad, lapsed, hoolekogu, ettevõtted, noortekeskused, huviharidust pakkuvad asutused, naaberkoolid.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ühine mõtestamine, väärtused ja terviklik kasvatusüsteem. Eri haridusasutuste tegevused/plaanid on vastastikku kooskõlastatud, mitte dubleeritud ▪ Passiivse võrgu asemel aktiivselt toimiv võrgustik ▪ Võru linna ja valla tihedam integreerimine ▪ Kutseõppe (Väimelas asuv kutsehariduskeskus) ja üldhariduse omavaheline tihedam lõimimine ▪ Õpetajate ühiskasutus eri tüüpi haridusasutuste vahel ▪ Osaline sessioonõppe eri haridusasutuste õpiprotsesside ühildamiseks
---	---	--

Tabel 23 Koostöömudeli osad

Allikas: 19.10.20 ja 21.10.20 läbi viidud fookusgrupiseminarid

Koolide ja koolieelsete lasteaedade taristu

Koostöömudeli eelduseks on seniste haridusasutuste füüsiliste asukohade allesjäämine nii palju kui võimalik ning nende täitmine nüüdisaegsele õpikäsitusele vastava sisuga, tuues sisse haridusastmete põhise spetsialiseerumise.

Täpsemalt, võrreldes hetkeseisuga toimuksid järgmised muudatused kooliastmeti:

- munitsipaal-lasteaedade võrk jääks enamuses püsima (Lasval, Puigal, Sõmerpalus, Vastseliinas, Oraval), arvestades laste arvu igas piirkonnas, kuid siiski oleks kuluefektiivsuse mõttekas lähestikku paiknevad lasteaiad Parksepa (hetkel lapsi 54) ja Väimelas (hetkel lapsi 69) ühendada, kohandades ühes nendest 2-st taristut ja vajadusel rajades selles juurdeehituse rühmade arvu suurendamiseks. Kaaluda tuleks ka võimalust liita piirkonnapõhiselt lasteaiad ning PK6 tüüpi põhikoolid omavahel, mida on soovituslikult esitatud toimivaima haja-asustusega maapiirkondade haridusastutuse tüübina;
- I kooliaste (1.–3. klass) ja II kooliaste (4.–6. klass) jääksid alles senistes koolides (Orava, Kääpa, Puiga, Osula, Parksepa, Vastseliina);

- III kooliaste (7.-9. klass) tsentraliseeritakse Orava, Lasva, Sõmerpalu ja Võru linna lähipiirkonna osas,⁴³ selleks kas:
 - a) rajades progümnaasiumi Võru linna, mis ühtlasi eeldab läbirääkimist Haridus- ja Teadusministeeriumiga riigipoolse rahastuse saamiseks progümnaasiumi uue hoone ehituse jaoks või mõne olemasoleva hoone renoveerimiseks selleks otstarbeks, või
 - b) kohandades progümnaasiumiks mõne senise kooli, mis asub asustustihenduse ja transpordiühenduste mõttes soodsaimas piirkonnas (nt Parksepa Keskkool).
- III kooliaste Vastseliina piirkonna osas tuleks lahendada võrgustikupõhise õppe vormis koostöös naaberpiirkondadega (Setomaa, Rõuge ja Antsla vallad). Kaalumist väärrib ka lahendus, kus Vastseliina, Värska ja Antsla baasil luuakse võrgustikupõhine kool, mis sisaldaks endas samaaegselt nii progümnaasiumi (III kooliaste) kui gümnaasiumi (IV kooliaste), kuivõrd nende kooliastmete õpimetoodika langeb suures osas kokku. Selliste, digiplatvormi toega toimivate võrgustikukoolide loomine on võrdlemisi värske, covid-19 pandeemilise levikuga seotud suundumus, mida näiteks Eestis esindab eraalgatuslik Jõhvi tehnoloogiakool⁴⁴. Era- ja riigisektori kaasamine põhimõtteliselt uut tüüpi koolimudeli käivitamisel omab ka potentsiaali täiendavate raharessursside juurdemotiveerimiseks;
- gümnaasiumi (10.–12. klass) aste senisel kujul tuleks Parksepa Keskkoolis ja Vastseliina Gümnaasiumis sulgeda, arvestades õpilaste väikest arvu (hetkel vastavalt 121 ja 51 õpilast) ja piirkonnas laste arvu kahanemist ka edaspidi⁴⁵ ning riigigümnaasiumi paiknemist Võru linnas.

Õpilastransport

Koostöömudel realiseerumisel tuleks tagada piisav transport:

- progümnaasiumi osas valla piirkondade ja Võru linna vahel (variant a) ülal) või piirkondade ja Parksepa Keskkooli koolimaja vahel (variant b) ülal);
- gümnaasiumi osas valla piirkondade ja Võru linna vahel;

Nagu alltoodud tabelist nähtub, on kõige rohkem kilomeetreid vaja läbida Võru linna jõudmiseks Orava ja Vastseliina piirkonna õpilastel (vastavalt 34 ja 24 km), teisest piirkondadest tulekul on vahemaa oluliselt väiksem (8-13 km). Samal ajal on pakuvad olemasolevad kohalikud liinid Oravalt ja Vastseliinast **õpilastele võimalust jõuda õigeaegselt kooli ja tagasi.**

Vt Tabel 24 järgmisel leheküljel.

⁴³ Vt ka sarnast lahendust Harku vallas - Harku valla koolivõru eksperthinnang (2018), <https://www.harku.ee/uuringud>

⁴⁴ <https://www.tulevikukool.ee>

⁴⁵ Vt tabel 6 Laste arvu prognoos 5-s piirkonnas 2020-2030 ja tabel 8 Indikatiivne õppekohtade vajadus põhikoolides Võru valla õppeasutustes

		Vahemaa kilomeetrites										
		Väimela	Parksepa	Kose	Meegomäe	Puiga	Sõmerpalu	Osula	Lasva	Kääpa	Vastseliina	Orava
Sõiduaeg minutites	Väimela		4	16	17	18	16	14	18	13	31	44
	Parksepa	8		16	18	19	16	12	19	14	32	39,4
	Kose	15	15		2	2	23	21	14	12	20	33,7
	Meegomäe	17	16	5		3	19	18	15	14	22	35,5
	Puiga	17	17	5	6		20	18	16	14	22	36
	Sõmerpalu	17	17	20	22	21		6	25	20	20	46
	Osula	15	12	17	19	19	8		24	19	18	45
	Lasva	19	19	21	17	17	24	21		7	16	22
	Kääpa	13	13	15	13	12	18	15	9		14	27
	Vastseliina	29	29	31	22	22	34	31	28	24		30
	Orava	38	39	42	37	37	44	42	26	29	34	
	Võru	9	8	10	9	9	13	10	14	8	24	34

Tabel 24 Vahemaad kilomeetrites ning minutites Võru valla asustatud punktide vahel
Allikas: Regio Kaart⁴⁶

Siiski oleks vaja:

- üle kontrollida, kas kõigil Orava ja Vastseliina piirkonna kaugematelt aladelt pärit õpilastel on võimalus jõuda õigel ajal kohale kohaliku liini peatusesse, liikumaks edasi Võru suunas ning kui mitte, siis korraldada täiendav koolibussimarsruut selleks Oravale ja Vastseliinasse, ümberistumisega kohaliku liini bussile seejärel;
- korraldada Parksepa jõudmiseks (vt variant b ülal) juurde täiendav koolibussimarsruut, kuna kohalikke liine kasutades oleks sõiduaeg liiga pikk (vajalik on ümberistumine Võrus), et õpilased saaksid kohale piisavalt vara enne tundide algust ja mõistlikul ajal tagasi koju.

Kuigi koostöömudeli kõiki lahendusi tuleb hoolikalt ette valmistada, nt Võru valla haridus- ja noorsootöö arengukava koostamise käigus ning fookusgrupiseminaridel toodi välja mitmeid paljutootavaid koostöömudeli arendamise ideid/suundi, pakume käesolevas analüüsis välja mõned täiendavad indikatiivsed lahendused konkreetsete probleemide jaoks (vt üksikasjalikumalt Lisa 4, Tööriistakast):

- nüüdisaegse õpikäsituse alaste teadmiste ja oskuste levitamiseks koostöövõrgustikes osalemine (vt ka Lisa 4, tabel *Nüüdisaegse õpikäsituse mudel*). Näiteks kutsub Haridus- ja Teadusministeerium koole ühinema algatusega Huvitav Kool, et muuta iga kool huvitavaks õpilastele, õpetajatele, lapsevanematele, hariduse toetajatele ja sõpradele.⁴⁷ Algatuse raames saavad õpetajad, koolijuhid ja omavalitsus osaleda üritustel, kus tutvustatakse uuenduslikke lähenemisi üldharidusõppe sisus (konverents), jagatakse ja tutvustatakse nüüdisaegse õppimise ja õpetamise parimaid praktikaid (võrgustike-sisesed parimate praktikate päevad, foorumid) ning arutatakse aktuaalsetel haridustemadel;
- nüüdisaegsele õpikäsitusele ülevallaliselt korrastatud üleminekuks vallaülese innovatsioonivõrgustiku loomine, oma koordineeriva otsustusmehhanismiga ning koostööst rakkerühmadega;

⁴⁶ <https://kaart.delfi.ee/>

⁴⁷ Vt <https://www.huvitavkool.ee/>

- ainetundide läbiviimine e-õppe vormis (vt ka Lisa 4, tabel *Digitaalsed platvormid ja äpid*) Orava Koolis koostöös mõne teise valla kooliga (nt Puiga Põhikool) nende ainete osas, kus Orava Koolis puudus aineõpetajatest. See eeldab kindlasti koolide vahel koostöökokkuleppe tegemist, nt ühildamaks omavahel tunniplaane;⁴⁸
- tugispetsialist-metoodiku kasutamine (vt ka Lisa 4, tabel *Tugispetsialistide rakendamine metoodik-koolitajatena*) nendes Võru valla koolides ja lasteaedades, kus on puudus tugispetsialistidest (Võru valla osas vt tabel 1 *Tugispetsialistide arv Võru valla haridusasutustes*). Nt eripedagoogi puudumisel saab tugispetsialist-metoodik hinnata õpikeskkonna ja õppekava sobivust lastele, nõustada õpetajaid ja lapsevanemaid lapse arenguliste ning hariduslike erivajaduste küsimustes, aidata valida sobivat õpimetoodikat ja õppematerjali ning pakkuda õpetajatele tuge klassi haldamisel ja dokumentide täitmisel;⁴⁹
- Võru valla kõigi lasteaedade ja koolide haldusteenuste koondamine ühe vallavalitsuse struktuuriüksusesse (vt ka Lisa 4, tabel *Haridusasutuste haldusteenuste tsentraliseerimine*), et lasteaedade ja koolide juhid saaksid rohkem keskenduda haridusasutuse õppetöö sisulistele teemadele.⁵⁰ Sarnasel viisil oleks mõistlik koondada valla kõikide haridusasutuste hangete korraldamine vallavalitsusse pädeva hankespetsialisti kätte. Selle juures tuleks kindlasti jälgida, et regulatsioonidega määratud õigus otsustada, et mis on tarvilik õppimise ja õpetamise seisukohalt, jääks ikkagi sisujuhtide volialasse.

Kokkuvõttena - koostöömudeli väljatöötamine kogu maakonda hõlmava partnerluse korras võimaldaks võrreldes konkurentsimudeliga ennetavalt/proaktiivselt tegeleda HTMi edasiste kavadega Eestis, sh Võru maakonna ning järelikult ka Võru valla, haridusruumi kujundamisel. Samuti tekib võimalus põhjalikumalt kavandada nüüdisaegsele õpikäsitusele süsteemset üleminekut.

Seega on eeldatav, et koostöömudeli peamine eelarveline efekt on pigem „sama raha eest kvaliteetsem tulemus“ tüüpi. Siiski on lahendusvõimalusi, nagu nt III kooliastme konsolideerimine, kus on võimalik saavutada kokkuhoiukohti õpetajate arvu optimeerimise kaudu palgafondi kulureal või haridusasutuste hoonekompleksid baasil mitme kasutajaga keskuste loomise kaudu, halduskulude suhtarvus õpilase/kasutaja kohta.

Kuivõrd teaduskirjanduse järgi võtavad ka metodoloogiliselt kontrollitud muutuste teostamise protsessid aega ning tuleb arvestada võimalike tagasilöökidega, mis ka kõige optimistlikumate/edukamate juhtumite puhul kulub esimeste tulemuste ilmnemiseks vähemalt kolm aastat, tavaliselt vähemalt viis aastat (vt nt Sirkin et al 2014), on mõttekas kasutada baasmudeli põhisteadmist konkreetse - muutuste kokkuleppimise, kavandamise ning teostamise jaoks kasutatava - ressurssidega kaetud, ajavahemiku määratlemiseks. Nimetatud ajaperspektiivi osas tundub antud analüüsi koostajatele, et ümberkorraldused peaksid olema tehtud aastaks 2025, kuna vastasel juhul hakkaksid hariduskulud edaspidi võtma väga suurt osa valla eelarvest.⁵¹

⁴⁸ Sarnast lahendust hetkel juba piloodina viiakse läbi Viimsi vallas Prangli kooli ja Viimsi Kooli vahel, kus 6. klassi ühiskonnaõpetuse tunniga liituvad iganädalaselt üle videosilla kaks Prangli kooli õpilast, vt <https://viimsi.edu.ee/digikooli-esimesed-katsetused/>

⁴⁹ Vt selle kohta näidet Tartu Herbert Masingu Koolis, kus on loodud eripedagoog-metoodiku ametikoht, vt <https://masing.tartu.ee/tugiteenused/tugispetsialistid>

⁵⁰ Sarnane lahendus on kasutusel Viimsi vallas, kus munitsipaaltegevte Viimsi Haldus OÜ korraldab Viimsi vallale kuuluvate avalike haridusasutuste, lasteaedade ja spordirajatiste heakorda ja haldustoid, vt <http://www.viimsihaldus.ee/>

⁵¹ Vt tabel 10 Võru valla põhitegevuse ja investeerimistegevuste (sh hariduse) kulu prognoos kuni 2030

3. Haridusasutuste tugispetsialistide teenuse osutamise lahendused

Analüüsi esimeses peatükis toodud andmed näitavad, et Võru vallas haridusasutustes on ligipääs tugiteenustele ebaühtlaselt tagatud ning see on kohati puudulik. Siinkohal on oluline märkida, et hariduse tugispetsialistid ei ole mitte ainult vajalikud lastele/õpilastele nõustajateks, vaid neil on oluline roll ka haridusasutuste õpetajate, juhtkonna ja ka muu personali nõustamise ja toetamisel. Vastav tugi aitab tagada kaasavat ja positiivset õpikeskkonda ning ennetada probleeme ja lahendada küsimusi, mis õpetajatel tekivad õpiraskustega õpilaste toetamisel.

Võru vallas on tugispetsialistidel on sageli koolis ka muud ülesanded, mis konkreetse kooli õppekorralduse mõttes on otstarbekas, kuid samas võib see piirata hariduslike tugiteenuste pakkumist ajal, kui spetsialist on õppeasutus muude ülesannetega hõivatud. Eriti arvestades sellega, et spetsialiste napib, on mõistlik otsida tugiteenuste kasutamiseks olemasoleva ressursiga täiendavaid lahendusi

Haridusasutuste tugispetsialistide teenuse osutamiseks on üldistatult võimalik rakendada 3 erinevat varianti:

- Status quo, kus iga haridusasutus korraldab oma tugispetsialisti palkamise ja rakendamise. Seda kasutavad enamik Eesti munitsipaalkoole ja lasteaedaid.
- Tsentraliseeritud keskus nii nagu on tehtud 10 kohalikus omavalitsuses - Haapsalu, Kuressaare, Viljandi, Tallinn, Tartu, Pärnu, Kuusalu, Rõuge, Lääne-Harju ja Lääne-Nigula.⁵² Nt Lääne-Nigula vallas on olemas haridusosakonna tugiteenuste keskus nende osutamiseks.⁵³ Sarnaselt sellele on ka Haapsalu linn rajanud tugikeskuse⁵⁴; keskuse põhiülesandeks on laste ja noorte ning nende vanemate ja haridusasutuste personali sotsiaalpedagoogiline, logopeediline, eripedagoogiline ja psühholoogiline nõustamine ning teenuse korraldamine linna haridusasutustes ja keskuses. Töökorraldust haridusasutuses reguleerib koostöökokkulepe, mis on sõlmitud Haapsalu Hariduse Tugiteenuste Keskuse ning iga konkreetse haridusasutuse vahel. Keskuse tugispetsialistid töötavad igapäevaselt linna lasteaedades ja koolides. Lapsevanema pöördumisel pakub tugikeskus teenust ka neile lastele, kes veel lasteaias ei käi.
- Hübridilahendus kahest eelmisest, kus osa spetsialiste on tööle rakendatud vallavalitsuse struktuuri kuuluvas tugikeskuse kaudu, osa on palgatud haridusasutuste poolt, sõltuvalt spetsialistide töökoormusest konkreetsetes haridusasutustes. Siiski ka hübridilahenduses töötavad tugispetsialistid igapäevaselt haridusasutustes kohapeal, mitte nõ. tugikeskuse kontoris.

Tulenevalt eeltoodud arengumudelitest, tähendab baasmodel ja konkurentsimudel senise status quo põhise tugiteenuse jätkamist. Koostöömodel võiks sisaldada kas tsentraliseeritud keskuse või hübridilahenduse kasutamist. Valik tuleks teha läbirääkimistel haridusasutustega.

⁵² vt artikkel <https://www.innove.ee/blogi/rajaleidja-kas-igas-koolis-peab-olema-psuhholoog/>

⁵³ vt tegevuskava https://www.laananigula.ee/documents/17893208/20017907/L-Nigula+valla+hari-duse+tegevuskava_1.pdf/1b2decfe-3f28-4ee3-be36-c6c857308629, ja keskuse personali nimekirja <https://www.laananigula.ee/ametnikud5>

⁵⁴ Vt <https://tugiteenused.haapsalu.ee/>

4. Kokkuvõtte ja soovitused

Kokkuvõtte

Käesolev analüüs käsitleb Võru valla haridusvõrgu hetkeseisu ning toob selle põhjal tuleviku tarbeks välja alternatiivid haridusvõrgu võimalikuks ümberkorraldamiseks. Alternatiivide väljapakkumisel on analüüsitud ja arvestatud nelja aspektiga:

- hariduse kvaliteet,
- hariduse kättesaadavus (piirkondlik nõudlus haridusteenuste järele),
- hariduskulude tõhusus
- kogukonna vajadused.

Analüüs annab ka üldise ülevaate haridusasutuste füüsilisest seisundis. Samas on oluline rõhutada, et ülevaade põhineb omavalitsuse töötajate ja haridusasutuse juhtide tagasisidel ning täpse ja detailse info saamiseks oleks otstarbekas tellida ehitustehniline hinnang vastava ala ekspertidelt.

Analüüsi ajahorisont, mille kohta prognoosid on koostatud, on järgmised 10 aastat, so prognoos on koostatud aastani 2030.

Demograafilised arengud ja piirkondlik nõudlus haridusteenuste järele ning teenuste kättesaadavus

Sarnaselt Eesti keskmisele on prognoositav, et nii sündivate laste arv, kui juba sündinud laste arv, kes jõuavad järgmistesse vanusegruppidesse. Võru vallas on 0-20 aastaste elanike arv seisuga 01.01.2020 kokku on 2345, laste arv on kahanemistrendis: vanusegrupis 0-4 on 25% vähem lapsi, kui vanusegrupis 5-10 ning 15% vähem, kui vanusegrupis 11-15, st iga järgmine põlvkond on väiksem kui eelmine (vt joonis 1). Seetõttu võib öelda, et nõudluse suurenemist alus- ja üldhariduses pole oodata, seejuures peab aga arvestama vallasisesid piirkondlikke erinevusi (vt täpsemalt Tabel 6 Laste arvu prognoos 5-s piirkonnas 2020-2030).

Koolieelsete haridusasutuste arv on viimase 6 aasta jooksul püsinud stabiilsena, rühmade arv on vastanud laste arvule konkreetsetes – kui õppeaastatel 2013/14 ja 2014/15 oli see 25 rühma ning 2015/16-2017/18 oli see 26, siis alates õppeaastast 2018/19 on see taas 25 rühma ning laste arv on väikeses langustrendis.

Kuigi kogumuudatus on 10 aasta kohta ca -11%, tuleb märkida, et koolieelsete õppeasutuste olemasolu kodupiirkonnas, on mitmel otsustustasandil väljaöelduna, äärmiselt oluline ning koha valik koolieelsetes õppeasutustes sõltub sageli vanemate töö ja elukorraldusest. Juhul, kui käesoleval ajal kujunevad trendid kaugtöö kasutamise osas laienevad, siis vajadus kodulähedaste õppekohtade järgi tõenäoliselt kasvab. See tähendab, et potentsiaalsed 10% lastest, kes käivad muude KOV-de koolieelsetes õppeasutustes, võivad vanemate elukorralduse muutumisega vajada õppekohta kodu lähedal.

Kuigi üldhariduses on Võru valla haridusasutuste võrgu osas tehtud olulisi muudatusi (viimase viieteistkümne aasta jooksul on tänases Võru vallas paiknevate koolide koguarv vähenenud kümnelt kuuele. Suletud on väikeseid põhikoole, mille arv on langenud seitsmelt neljale, täistsükli keskkoole on läbivalt olnud kaks).

Suurima languse õpilaste arvu osas on viimase 15. aasta jooksul läbi teinud Orava Põhikool (langus 56%) ja Parksepa Keskkool (langus 41%). Õpilaste arv on vähenenud ka (Vastseliina Gümnaasiumis (27%) ning Osula Põhikoolis⁵⁵ (5%) Õpilaste kasv on olnud Puiga Põhikoolis (26%) ning Kääpa Põhikoolis (5%).

Võru vallale on iseloomulik ka küllalt suuremahuline haridusränne kõigis haridusastmetes – valla lapsed õpivad teiste omavalistuste õppeasutustes, kui ka teiste omavalitsuste lapsed õpivad Võru vallas. Trend on siiski nõ väljarände suunaline. Analüüsis detailsemalt vaadeldud õppeaastal 2020/21 on haridusrände saldo kõigi haridusastmete lõikes paraku negatiivne (koolieelsed lasteasutused -56 õppijat; põhiharidus – 111 õppijat, gümnaasiumiharidus -89 õppijat.)

Järgmise kümne aasta prognoosi kohaselt kahaneb haridusnõudlus Võru vallas kõigi kooliastmete lõikes (tabel 6), enim kahaneb see Orava⁵⁶ ja Vastseliina piirkonnas. Arvestada tuleb ka sellega, et samaaegselt väheneb haridusnõudlus kogu Võru maakonnas, sh Võru linnas ning omavalitsused hakkavad üha enam ka omavahel konkureerima õpilaskohtade täituvuse tagamiseks.

Haridusnõudlus konkreetse õppeasutuse suunal on mõjutatud lisaks muudele teguritele ka hariduse kättesaadavusest ehk ajalis-ruumilisest distantsist kodu ja õppeasutuse vahel, samuti vähemal määral (oluline veidi vähem, kui 1/5-le lastest) hariduslike tugiteenuste kättesaadavusest⁵⁷. Kooli lähialaks loetakse piirkonda, kust õpilast on teoreetiliselt võimalik 20 minutiga kooli transportida.

Võru valla koolivõrgu füüsilise korrastamise kontekstis on hariduse kättesaadavuse tagamisel mõistlik valla arengukavala otsus jagada territoorium viieks ruumiliseks piirkonnaks. Füüsiliste haridusasutuste hoonete jaotuvusotsuste tegemisel tulekski lähtuda piirkonnaspetsiifiliselt. Samuti on oluline arvestada teiste omavalitsustes (peamiselt Võru linn) paiknevate sarnase kättesaadavusega haridusasutustega⁵⁸.

Hariduse kvaliteet

Võru valla õpetajate vastavus nii kvalifikatsiooninõuetele võib lugeda üldiselt heaks (tabel 20), see oli 2019 aastal keskmiselt 88%, keskmise arvutamiseest on välja jäätud Orava Kool, kuna see muutaks pilti oluliselt.⁵⁹ 55% üldhariduskoolide õpetajatest on vanemad kui 50 aastat (140-st õpetajast 77), sh 15% õpetajatest on vanemad kui 60 aastat (joonis 16), mis toob endaga 10 aasta lõikes kaasa vajaduse leida täiendavalt märkimisväärne arv õpetajaid.

⁵⁵ Sinna lisandusid suletud Sõmerpalu Põhikooli õpilased.

⁵⁶ Kuna Orava piirkonna laste arv on suhteliselt väike, siis annab ka väike arvuline vähenemine kõrge protsendimäära.

⁵⁷ Centari uuringu (2016) kohaselt on hariduslike tugiteenuste vajajaid Eestis keskmiselt 17,1-18,8% lastest <https://centar.ee/uus/wp-content/uploads/2017/01/Pohiraport-final.pdf>

⁵⁸ Viimast väidet toetab ka juba praegune haridusränne.

⁵⁹ Madalaima proportsiooniga Orava Koolis oli see 45,5%

Hariduse tugiteenused on Võru vallas korraldatud õppeasutusepõhiselt, st hariduse tugiteenuste spetsialistid palgatakse õppeasutuse poolt. Omavalituses täiendavad spetsialiste tööle võetud ei ole. Vallas on tagatud psühholoogi teenused 1 täistööajaga ametikoha ulatuses, logopeedi teenused 5,5, sotsiaalpedagoogi teenused 6 ning eripedagoogi teenused 5 täistööajaga ametikoha ulatuses (tabel 1). Teenuste kättesaadavus on kõige piiratum psühholoogilise nõustamise osas, vähene on ka logopeedi ja eripedagoogi teenuste kättesaadavus.

Laiemalt saab öelda, et hariduse kvaliteet Võru vallas on üldhariduskoolide lõikes ühtlane, va Orava Kool, mis oma väiksuse tõttu eristub. Seetõttu ei ole hariduse kvaliteedi parameetrit otstarbekas kasutada üldhariduskoolide võrgu füüsilisel korrastamisel, kuid see on mõttekas nüüdisaegsele õpikäsitusele ülevallalisel ühtsel üleminekul, arengukavalise eesmärgistamise ja vastavalt asjakohase mõõdikute seadmise eesmärgil.

Kulutõhusus

Eelarvelised kulud haridusele moodustavad käesoleval ajal valla eelarvest 59%, millest omakorda valla omakulude osakaal on 68% (tabel 10). Vastavalt joonisele 18 on kulud õpilase kohta aastas on suurimad Orava Põhikoolis (kus on ka ühtlasi suurim suletud netopind õpilase kohta (tabel 2)) ning madalaimad Puiga Põhikoolis. Samas on valla kõrgeimad omakulud õpilase kohta Parksepa Kesk-koolis. Teine ja mahu poolest olulisim komponent hariduskuludest on personalikulud, mis osaliselt kaetakse riigi poolt iga-aastasest haridustoetusest. Õpetajate töötasu kasv on viimastel aastatel olnud märkimisväärne ja on tõenäoline, et surve pedagoogide töötasu kasvule on jätkuv. Kuna riiklik haridustoetus on õpilase põhine, siis on paratamatu, et 10 aasta perspektiivis kasvavad küll hariduskulud, kuid õpilaste arv väheneb, seetõttu kasvab Võru valla omavahenditest tehtav kulude maht ja määr valla eelarvest. Eeldusel, et koolivõrku ei muudeta ning muud kulud muutuvad samas proportsioonis praegusega, kasvab hariduskulude määr valla kõigist kuludest hinnanguliselt 63%-ni (kasv +4%) võrreldes praegusega ning omakulud kõigist hariduskuludes moodustavad hariduse kogukuludest 81% (kasv 13%) (tabel 10).

Kogukond

Kuigi kogukonna mõistet võib käsitleda väga erinevalt, saab öelda, et kogukond on võrgustik, mis kujutab endast erinevate suhete ja ressursside paiknemist ning kasutust piirkonnas. Tugevat kogukonda iseloomustab sidus arenenud sotsiaalne infrastruktuur ning elanike erinevate gruppide ja ametnike ühised väärtused, mis toetavad võimet töötada ühiste huvide saavutamise nimel. Võru valla vaates on olulisim vähendada ääremaastumist ja selle mõju piirkonna edasisele arengule, tugevdades sellega liitunud piirkondade ühist identiteeti.

Koolivõrk

Koolivõrgus muudatuste tegemisel on otstarbekas lähtuda **koolikogukonna** määratlusest, mis eristab üldisest elanikkonnast õpilased ja lapsevanemad, kui otsene kasusaav/huvigrupp ning nende seisukohad on selles vaates olulisimad. Kui aga haridusasutusel on oluline roll lisaks koolitegevusele ka muudes valdkondades (paikkonna kultuuri hoidmine ja edendamine, muud kogukondlikud tege-

vused), siis tuleks laiendada ka muudatuse mõju hindamist ka teistele sihtgruppidele. Kogukonna aspekte on Võru vallas otstarbekas käsitleda läbi piirkondliku jaotuse ning soovitatav on arvestada ääremaastumise ning selle pidurdamise teguritega.

Muudatuste vajalikkus

Kokkuvõttes tuleb nentida, et prognooside kohaselt väheneb laste, sh õpilaste arv ka edaspidi. Õpilaste arvu kiire languse faas on möödunud ning langus on aeglustunud, kuid laste arvu tulevikutrendide põhjal vanusegruppide kohortides tuleb öelda, et täiendavad muudatused koolivõrgus on tulevikus siiski vajalikud, selleks et tagada optimaalne tasakaal hariduse kättesaadavuse, kulutõhususe ning kogukonna vajaduste vahel. Siinkohal on oluline tuua välja ka asjaolu, et pea kõik Võru valla haridusasutused omavad olulist rolli kogukonna edendamisel ja piirkondliku kultuuri hoidmisel. Hariduse kvaliteedi ajakohastamiseks ei ole füüsilise koolivõrgu optimeerimine asjakohane vahend ning siin tuleb liikuda õpikeskkonna iseloomu kohandamise sihis töökeskkonna muutustele (sh kaugtöö) vastavaks. Samuti tuleb õppimise ja õpetamise protsessid selliseks, et õppijad omandaksid 21. sajandi oskusteks nimetatud õpiväljundid.

Üldised soovitused

Käesoleva analüüsi koostajad soovitavad juhendada ükskõik, millise valiku puhul Praxis uuringutes „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“⁶⁰ ja „Elukestva õppe strateegia 2020 vahehindamise aruanne“⁶¹ välja toodud edu- ja ebaedu põhjustanud tegurite ülevaatest ja soovitustest, samuti TÜ uuringus „Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid“⁶² välja toodud soovitustest.

Analüüsipõhised soovitused

Käesoleva analüüsi koostajad soovitavad kasutada baasmudelit tulenevat teadmist konkreetse ajaressursi määratlemiseks, mille jooksul saab välja töötada ja kooskõlastada ning ellu viia esmasteks muudatusteks tarvilikku tegevuskava, ideaaljuhul Võru valla hariduse ja noorsootöö arengukava.

Konkurentsimudeli põhist lahenduskäiku on soovitatav rakendada juhul, kui Võru maakonna teised omavalitsused keelduvad mingil põhjusel ning kirjalikku jälge jätvast vormistuses, maakonnaülesest koostööst.

Sel juhul soovitame siiski juhendada HTMi ootustest, mis on seotud koolivõrgu optimeerimisega kooliastmete lõikes, antud juhul gümnaasiumitaseme ühepoolset konsolideerimist G3 kooliks miimumvariandina ning G3+PrG kooliks maksimumvariandina, asukohaga Vastseliina hariduskeskus, mida jagatakse teiste haridusasutustega.

⁶⁰ Vt <http://www.praxis.ee/tood/koolivork/>

⁶¹ Vt <http://www.praxis.ee/tood/elukestva-oppe-strateegia-2020-vahehindamine/>

⁶² Vt https://www.ester.ee/record=b2723825*est

Samuti oleks mõistlik proaktiivselt kavandada 3. kooliastme konsolideerimist, koostöös HTMi üldharidusosakonnaga, tasakaalustamaks Koolivõrgu programmi üheülbalist mõju, kooli asukohaga maakonnakeskuses või selle kergesti ligipääsetavas lähikonnas.

Koostöömudeli väljatöötamine ja elluviimine tervikliku arengukava raames oleks soovituslikult eelistatavam valikuvariant, kui võrd võimaldaks muutusi, mida tuleb välismõjuritest tulenevalt paratamatult teha, ellu viia terviklikumalt ning järgides nüüdisaegsele õpikäsitusele (vt lisa 3 p. 1) vastavalt. Kooliastmete põhisel spetsialiseerumisel ja konsolideerimisel terviklikuks võrgustikuks on „võrgustikusõlmede“ kujundamisel mõttekas tuua juurde ka eelkooliaste ja huviharidusharu.

• • •

Koondtabel: taristu, haridusteenuse kulu, tugispetsialistid, haldus, õpilastransport

Tegur	Baasmudel	Konkurentsimudel	Koostöömudel
haridusasutuste arv, sh - alusharidus	Lasva, Puiga, Orava, Sõmerpalu, Vastseliina, Väimela, Parksepa	Lasva, Puiga, Orava, Sõmerpalu, Vastseliina, Väimela	Lasva, Puiga, Orava, Sõmerpalu, Vastseliina, Väimela-VÕI-Parksepa
- I ja II kooliaste	Orava, Kääpa, Puiga, Osula, Vastseliina, Parksepa	Orava, Kääpa, Puiga, Osula, Vastseliina	Orava, Kääpa, Puiga, Osula, Vastseliina, Parksepa
- III kooliaste	Orava, Kääpa, Puiga, Osula, Vastseliina, Parksepa	Orava, Kääpa, Puiga, Osula, Vastseliina	progümnaasium a) Võrus või b) Parksepas, kokkuleppel maakonna naabervaldadega progümnaasiumi ja gümnaasiumi põhiselt Vastseliinas (õpikohtadega lisaks Värskas ja Antslas)
- gümnaasium	Parksepa, Vastseliina	-	võrgustikupõhine õpe Vastseliinas
haridusteenuse osutamise kulu, sh - palgakulud ja majanduskulud	2019: palgakulud 4 266 858 eurot, sh riiklik haridustoetus 2 754 414 eurot; majanduskulud 1 005 705 eurot, sh riiklik haridustoetus 403 996 eurot kasv keskmiselt ...% aastas	sama, mis baasmudelis, va: <ul style="list-style-type: none"> arvata välja osa Parksepa Keskkooli tööjõukuludest (kogusummast ca 1 000 000 eurot aastas) ja majanduskulu 220 000 eurot aastas seoses selle sulgemisega arvata välja osa Vastseliina Gümnaasiumi tööjõukuludest ja majanduskuludest (suletav gümnaasiumiastme osa) 	Sõltub välja töötatud mudeli sisust/profiilist ning olemasoleva info põhjal raskesti väljaarvestatav. Üldjoontes sama, mis baasmudelis, va nt: <ul style="list-style-type: none"> arvata välja osa Orava, Kääpa, Puiga, Osula, Vastseliina ja Parksepa haridusteenuste tööjõukuludest ja majanduskuludest (suletav III kooliastme osa) planeerida sisse keske progümnaasiumi tööjõukulu. arvata välja osa Parksepa Keskkooli tööjõukuludest ja majanduskuludest (suletav gümnaasiumiastme osa – juhul kui progümnaasium rajatakse Võru linna)

<p>- peamised investeeeringud (valla omavahendite osa)</p>	<p>Puiga Põhikool – juurdeehitus 2 300 000 eurot Kääpa Põhikool – raamatukogu jaoks ruumide kohandamine ... eurot Osula Põhikool – õppehoone ruumide suuremahuline kaasajastamine ... eurot Orava Kool – küttesüsteemi väljavahetamine 100 000 eurot Parksepa Keskkool - ventilatsioonisüsteemi rekonstrueerimine 100 000 eurot Sõmerpalu Lasteaed – uue hoone ehitamine 1 000 000 eurot</p>	<p>sama, mis baasmudelil, va:</p> <ul style="list-style-type: none"> arvata välja nimekirjast Parksepa Keskkooli ventilatsioonisüsteemi rekonstrueerimine 100 000 eurot 	<p>sama, mis baasmudelil, va:</p> <ul style="list-style-type: none"> arvata välja nimekirjast Parksepa Keskkooli ventilatsioonisüsteemi rekonstrueerimine 100 000 eurot lisada juurde progümnaasiumi hoone jaoks olemasoleva hoone kohandamise kulu või uue hoone ehituse kulu (maksumus vaja täpsustada edaspidi).
<p>haridusastutuste tugispetsialistide teenuste korraldus</p>	<p>status quo variant, kus tugispetsialistid paiknevad iga haridusastutuse juures, sh rida katmata ametikohti - 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> - psühholoog 2-s koolis olemas - eripedagoog 2-s koolis ja 3-s lasteaias olemas - logopeed 5-s koolis ja 2-s lasteaias olemas - sotsiaalpedagoog kõigis 6-s koolis olemas 	<p>status quo variant, kus tugispetsialistid paiknevad iga haridusastutuse juures, sh rida katmata ametikohti; arv sama nagu baasmudelil.</p>	<p>tentraliseeritud või hübriidlahendus, kus kas osa või kõik tugispetsialistid on rakendatud tööle vallavalitsuse struktuuriüksuses – tugikeskuses. Tugispetsialistide koguarv katab eeldatavalt ära haridusastutuste vajaduse.</p>
<p>haridusastutuste haldus-/majanduspersonalitöökorraldus</p>	<p>senine lahendus – haldus-/majanduspersonal iga haridusastutuse juures</p>	<p>senine lahendus – haldus-/majanduspersonal iga haridusastutuse juures</p>	<p>majanduspersonal tsentraliseeritud valla struktuuriüksusesse, mis teenindab kõiki haridusastutusi</p>
<p>(õpilas)transpordikorraldus</p>	<p>senine lahendus</p>	<p>senine lahendus</p>	<p>senine lahendus + vajadusel täiendab marsruut Orava ja Vastseliina kaugematest piirkondadest õpilaste transpordiks</p>

Viidatud allikad

Annus, Tiina, Laanoja, Priit, Vaher, Kristel. 2009. Võrumaa koolivõrgu analüüs ja lähtekohad selle arendamiseks. Haridus- ja teadusministeerium.

Haaristo, H.-S., Räis, M. L., Kasemets, L., Kallaste, E., Aland, L., Anniste, K., Anspal, S., Haugas, S., Jaanits, J., Järve, J., Koppel, K., Lang, A., Lauri, T., Michelson, A., Murasov, M., Mägi, E., Piirimäe, K., Põder, K., Rajaveer, K., Sandre, S.-L., Sõmer, M. 2019. Elukestva õppe strateegia vahehindamine. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis, Rakendusauuringute Keskus CentAR.

Põder, Kaire, André Veski, Laura Kirss ja Triin Lauri. 2014. Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

H. L. Sirkin, P. Keenan and A. Jackson, "The hard side of change management," in IEEE Engineering Management Review, vol. 42, no. 4, pp. 132-132, Fourth Quarter 2014, doi: 10.1109/EMR.2014.6966953.

Türk, Kulno, Haldma, Toomas, Kukemelk, Hasso, Ploom, Kristi, Irs, Reelika, Pukkonen, Lee. 2011. Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid. Tartu: Tartu Ülikool, Haridus- ja teadusministeerium.

Riigihange nr 223415 „Võru valla haridusasutuste võrgu analüüs“
Tellija Võru Vallavalitsus

Analüüsi teostasid ühispakkumuse alusel OÜ Gravitas Consult,
Pyramid Consult OÜ ja Triip OÜ